

Toimetus

K. Alasi
T. Erelt
A. Ilus
J. Laffranque
V. Saarmets
E. Silvet (peatoimetaja)
A. Vettik (tegevtoimetaja)

Toimetuse address

Tõnismägi 5a
10119 Tallinn
Tel 620 8244, 620 8243

Väljaandja

Kirjastus Juura
Pärnu mnt 67A
10134 Tallinn
Tel 641 8519
Faks 641 8544
juura@juura.com
www.juura.com

Trükk

Stilett

ISSN 1406-7374

SISUKORD

M. Ilja. Õigustõlkekeskusest õiguskeelekeskuseks 3

TERMINI- JA KEELEPROBLEEME

P. Nemvalts. Kas mida rohkem, seda uhkem? 6

H. Siigur. Hädavajadusest, töökaitsest ja muust 10

KEELEKOOL

E. Riikoja. Nina taga ehk Pealt sile ja lihtne,
seest kaval ja keeruline 13

E. Piip. Võrdlus reklaamtekstides 19

ARVAMUSI

E. Kuus, K. Adamson. Tavatõde: sõnastusest
sõltub teksti selgus 24

NIMEKORRALDUSEST

P. Mõistlik. Isikunimi ja selle õiguslik
regulatsioon (3) 30

UUSI RAAMATUID

R. Sõlg. Ilmunud on „Normitehnika käsiraamat“ 48

Õnnitleme 51

ÕIGUSTÖLKEKESKUSEST ÕIGUSKEELEKESKUSEKS

Eesti Õigustölke Keskuse põhiülesanded ja tegevus 1995–2002

Eesti Õigustölke Keskus (EÕTK) Riigikantselei hallatava asutusena loodi 4. septembril 1995. Alates 1. jaanuarist 2003 muutus ta Justiitsministeeriumi hallatavaks Eesti Õiguskeele Keskuseks (EÕKK), kuid sisuliselt jätkame tõlkekeskusena ajani, mil Eesti ühineb Euroopa Liiduga, s.o 1. maini 2004.

Keskuse ülesanne on rahuldada Eesti valitsuse vajadused õigusaktide tõlgete järele efektiivselt ja professionaalselt.

Seda ülesannet täidab keskus järgmiste põhitegevuste kaudu:

- Euroopa Liidu õigusaktide tõlkimine eesti keelde;
- Eesti õigusaktide tõlkimine inglise keelde;
- õigusaktide tõlgete ning neis sisalduva terminoloogia andmebaaside loomine, haldamine ja kättesaadavuse tagamine.

Põhiraskus on **õigusaktide tõlkimisel** ja **tõlkepõhisel**, tõlkimist toetaval **terminoloogiatööl**. Meie ülesanne on teha kvaliteetset õigustõlget, sest Eesti ühinemisel Euroopa Liiduga saavad keskuse tehtud tõlked seaduse jõu ja muutuvad Eesti õigussüsteemi osaks. Samuti on oluline Eesti seaduste ingliskeelsete tõlgete kõrge kvaliteet, sest nende alusel hindab Euroopa Komisjon Eesti õigusaktide vastavust EL-i omadele ning välisinvestorid saavad neid otseselt puudutavat teavet Eesti õigussüsteemi kohta.

Kuidas defineerime kvaliteetset õigustõlget? Kvaliteetne õigustõlge peegeldab täpselt algteksti sisu, eesmärki ja omapära, on grammatiliselt korrektne, fraseoloogiliselt ja terminikasutuselt järjepidev. Teisisõnu, õigusakti tõlge peab võimaldama õigusaktiga kehtestatud normide rakendamist samal määral nagu algtekstki. Seega on õigusakti tõlke kvaliteedi aluseks korrektne ja ühtlustatud terminoloogia õiguses ja teistes valdkondades ning järjepidevalt kasutatud kordusfraasid. Samuti on väga oluline korrektne keelekasutus. Seetõttu valmivad õigusaktide tõlked mitte ühe inimese, vaid meeskonna töö tulemusena. Iga tõlke kallal töötavad tõlkija, terminoloog, keeleteoimetaja ja vajaduse korral ka õigustoimetaja, s.o jurist. Eraldi rõhutamist vajab keeleteoimetaja ja juristi koostöö ning mõlemapoolne valmisolek kommunikatsioonideks. Näiteks võib keeleinimesele tunduda, et lauses *The present Convention is subject to ratification, acceptance or approval* on nimisõnad *ratification, acceptance* ja *approval* sünonüümid ning on otstarbekas need eesti keelde tõlkida vaid ühe sõnaga, kuid jurist sellega kindlasti ei nõustu.

Meie tõlketöö väljundid on õigusaktide tõlgete andmebaas ja terminibaas ESTERM, mis on üldsusele tasuta kättesaadavad keskuse veebilehel.

Eesti Õiguskeele Keskuse põhiülesanded alates maist 2004

Ületoomine Justiitsministeeriumi valitsemisalasse tähendab, et muutuvad keskuse põhiülesanded ja lisanduvad uued, seni Justiitsministeeriumi õigusloome osakonna pädevuses olevad õiguskeelega seotud ülesanded.

Vastavalt Justiitsministeeriumiga koostöös valminud põhimääruse eelnõule on keskuse põhiülesanne eesti õiguskeele arendamine, õigusterminoloogia korrastamine, õigusaktide eelnõude keeleteoimendamise korraldamine ja õigusaktide tõlkimine eesmärgiga aidata kaasa õigusaktide keelise kvaliteedi tagamisele.

Keskus täidab järgmisi ülesandeid:

- loob õigusterminite andmekogu, hoiab seda kontrollseisus ning tagab andmekogu kättesaadavuse üldsusele veebilehe kaudu;
- annab valitsusasutustele terminoloogilist abi;
- toimetab õigusaktide eelnõusid;
- peab õigusaktide eelnõude keeleteoimendamise andmekogu ning korraldab keeleteoimendajate kvalifikatsioonikomisjoni asjaajamist;
- korraldab Riigi Teatajas avaldamisele kuuluvate välislepingute tõlkimise ja toimetamise;
- tõlgib Eesti õigusakte inglise keelde;
- koostab ja toimetab Õiguskeelt;
- korraldab õigusaktide tõlkimise, õigusaktide eelnõude toimetamise ja õigusterminoloogia koolitust valitsusasutustele;
- teostab tõlke- ja terminoloogiaprojekte valitsusasutustele või teistele asutustele;
- avaldab vajaduse korral õigusaktide tõlkeid, terminoloogilisi väljaandeid ja õiguskeele käsiraamatuid;
- teeb vajaduse korral õigusaktide tõlgete ekspertiisi.

Need ülesanded näitavad selgesti, et meie töös on suund õigustõlkimiselt **õiguskeele süsteemsele arendamisele**. Õiguskeele arendamine toimub eelkõige **õigusterminoloogia korrastamise** ja **õigusaktide eelnõude keeleteoimendamise** kaudu. Samas jätkame ka õigustõlkimist – Eesti seaduste tõlkimist inglise keelde. Uus ülesanne on tõlkida eesti keelde konventsioone ja välislepinguid, millega Eesti ühineb ja mille tõlked avaldatakse Riigi Teatajas.

Keskuse lähiaastate kõige tähtsam ülesanne on õigusterminite andmekogu (ÕTAK) loomine ja arendamine. ÕTAK luuakse eesmärgiga korrastada eestikeelset õigusterminoloogiat ja levitada korrastatud õigusterminoloogiat spetsialistidele ja üldsusele. Nagu keskuse praegune terminibaas ESTERM, peaks ÕTAK olema samuti võimalikult laialdaselt kasutatav ning pidevalt täienev, sisaldades enamikku või kõiki Eestis kasutatavaid õigustermineid ja -fraase.

ÕTAK-i kasutusviisid on järgmised:

- abivahend õigusloojale, et õiget terminoloogiat kasutataks juba õigusakti eelnõu ettevalmistamise algstaadiumis;
- abivahend terminiloomes;
- abivahend tõlkijatele ja keeleteimetajatele, et leida õiged terminid ning vältida õigussüsteemi risustamist uute terminitega, mille vasted juba olemas on;
- abivahend EL-i institutsioonide tõlkijatele, et leida Eesti õigussüsteemis kasutusel olevad terminid;
- alus õigussõnastike koostamiseks.

ÕTAK-isse kantakse:

- Eesti õigusaktides sisalduvad õigusterminid;
- Eesti õigusaktides sisalduvad teiste oluliste ainevaldkondade terminid;
- ELi õigusaktide tõlgetes (seisuga 30.04.2004) sisalduvad õigusterminid ja teiste oluliste ainevaldkondade terminid;
- ELi määruste kui otseselt kohalduvate õigusaktide (tõlgitud EL-i institutsioonide poolt) tõlgetes sisalduvad õigusterminid;
- õigusteooria põhiterminid;
- ladinakeelsed terminid ja väljendid.

ÕTAK luuakse, arvestades järgmisi põhimõtteid:

- terminibaasi definitsioon vastab ISO standardile;
- terminibaas on mõistepõhine, s.t igale mõistele vastab ainult üks terminiartikkel (üks tähendus = üks artikkel);
- terminibaas on ainevaldkonnapõhine, s.t kokkulepitud ainevaldkonna piires on esitatud olulisemad mõisted ning seotud horisontaalsed ja vertikaalsed mõisted;
- terminiartiklid on eestikeelsed, kuid sisaldavad algallikatest pärit vasteid ka teistes keeltes (näiteks mõiste puhul, mis on Eesti õigussüsteemi tulnud EL-i õigusaktidest, näidatakse ära ka inglis-, prantsus- või/ja saksakeelne termin);
- terminibaas on kättesaadav üldsusele Internetis;
- terminibaasi on võimalik Interneti vahendusel sisestada uusi terminiartikleid (tulevikus võiksid termineid lisada ministeeriumide õigusloojad).

ÕTAKi loomine eeldab väga head koostööd Eesti Terminoloogia Ühinguga (ETER) ning õigus- ja teiste erialakeelte ekspertidega. Keskuses tegeleb ÕTAKi loomisega terminoloogiaosakond, kuhu lisaks keeleinimestele kuulub kaks juristi.

Keskuse jaoks täiesti uus ülesanne on õigusaktide eelnõude keeleteimetamine ja keeleteimetajate koolitamine ning sellega seotud andmekogu pidamine ja keeleteimetajate kvalifikatsiooni komisjoni asjaajamise korraldamine. Seda funktsiooni on siiani täitnud Justiitsministeerium. Arvestades selles vallas juba tehtud tööd, peab keskus oma esimeseks ülesandeks määratleda keeleteimetamise põhimõtted, et tulevikus oleks võimalik kehtestada keeleteimetajate pädevusnõuded.

MERIT ILJA,
Eesti Õiguskeele Keskuse direktor

KAS MIDA ROHKEM, SEDA UHKEM?

Eesti keele kui läänemeresoome keele omapäraseid jooni on see, et tihti saame väljendada tähenduselt mitut grammatilise ainsusega. Varem vene, uuemal ajal inglise keele mõjul pruugitakse aga järjest rohkem mitmuse vormi, sageli täiesti asjata. Liiga palju mitmust teeb eestikeelse väljenduse tüütult kohmakaks.

Eesti Päevalehe (02.03.2002) võrgukodus oli kummalisevõitu pildiallkiri: *Kristina Šmigun rühhib taas konkurentidega võrdsetel kiirustel*. Kas mida rohkem kiirusi, seda suurem saavutus? Loomulikum ja täiesti piisav oluks *võrdsel kiirusel*. Kui ühe auto kohta öeldakse *Auto kihutas suurel kiirusel kraavi*, kuidas väita sedasama mitme auto kohta? Kui palju mitmuse vorme vaja läheb? Eesti keele grammatiline ehitus võimaldab muidugi panna kõik sõnad viimseni mitmusesse: *Autod kihutasid suurtel kiirustel kraavidesse*. Küllap tekitab selline lause ometi paljudes võõristust, eks kõige rohkem *kraavidesse* tõttu, mis ei taha sobida kokku eestlase keeletajuga. Kuid liigne on mitmus ka tegevuse viisi väljendades, sest üks ja sama viis võib iseloomustada korraga mitut tegijat: *Autod kihutasid suurel kiirusel kraavi*. Selline lause kajastab eestlase mõttemaailmas loomulikke tähenduseseid.

Kui Õpetajate Lehes (12.04.2002) arutleti sõna *pädevus* kasutamise üle, kahtlustas Ene Pajula et sõna *pädevused* on mitmuslikuna lahti pääsenud riiklikust õppekavast. Ent tema meelest *pädevus* ongi juba mitmuslik sõna, mis koosneb tähendustest 'oskused + teadmised + vilumused + kogemused'. Kokku *pädevus* ehk *asjatundlikkus*. Nõnda võib vormilt ainsuslik sõna tõesti olla sisult mitmuslik. „Ei ole märganud, et kellegi asjatundlikkust mitmuses mõõdetaks,“ nentis Ene Pajula, imestades „mis asjad näiteks need IT-pädevused võiksid olla? Või 1. klassi õpilaste pädevused laulmises?“

Eks *pädevused* vormilt mitmuslikuna tundu ju võõrastav küll ja ühestki sõnaraamatust sellekohaseid näiteid ei leiagi. Siinkohal võib põhimõtteliselt nõustuda teise arutleja, Ene-Silvia Sarvega, kes tõdes: „Inimkonna ja tegevusvaldkondade teadmised arenevad praegu ülikiiirelt. Sõnastikud ei saa ja ei jõuagi kõigi arengutega jalga käia.“ Ning edasi püüdis ta õigustada seda mitmuslikku kasutust nõnda: „Pädevused ehk kompetentsused on haridusdokumentide keelepruugis juba oma 7–8 aastat. Ikka selleks, et vastata ingliskeelsele *common essential learnings* või *competencies*, osaliselt ka varem kasutatud mõistele *literacy* (mis on minu kogemust mööda esimesest kahest veidi kitsama tähendusväljaga). Eesti riiklikus õppekavas on *üldpädevused* laiade kasvatusesmärkide süstematiseerimiseks. Kas *kompetentsused* vm võõrsõna oluks parem?“ Kindlasti pole *kompetentsused* sugugi parem, aga kirjutaja enda väitel on seegi mitmuslik sõna juba aastaid kasutusel olnud.

Kuid põhjendus, et *pädevused* on mitmuses vastamaks inglise mitmusele, pole mingi põhjendus. Indoeuroopa keeltes on mitmusel palju ulatuslikumad ülesanded kui eesti keeles.

Seepärast kipuvadki inglased ja venelased kasutama mitmust seal, kus meil on loomulik ainsus: keeleõppijail on *kaks arvamused* tihti *kaks arvamust* asemel. Eesti keel ei pea igas suhtes vastama mingile teisele keelele, seepärast polegi vajadust mitmuse järele lauseis nagu *Tallinnas kohtusid Eesti ja Soome president*.

Vikerraadio „Rahvateenrite“ saates (23.08.2003) mainiti Molotovi-Ribbentropi maadejagamispakti aastapäeva kõnekoosolekut. Peeter Kaldre ütles: *sõna võtavad Eesti ja Läti peaministrid*, rõhutades tugevalt mitmuselõppu. See sunnib küsima, kui mitu peaministrit on Eestil? Ja kui mitu peaministrit on Lätil? Kui kummalgi riigil on üks peaminister, siis saab seda ka täpselt väljendada: *Sõna võtavad Eesti ja Läti peaminister*. Ainsuses! Ainsuselembus on eesti keele omapära, võrreldes inglise, vene või muu indoeuroopa keelega. (Pange tähele: *keelega*, mitte *keeltega*.) Kuigi inglise ja vene keeles (mitte *keeltes*) tuleb arvsõnaga seoses kasutada nimisõna mitmust, siis eesti keeles ju ikka ainsust: *kaks peaministrit*.

Kui öeldakse *kaks peaministrid*, siis on see mõne mitmuselembese keele mõju. Samasugune võõrmõju on *kõnelevad Eesti ja Läti peaministrid; kohtuvad Eesti ja Poola koondised; suletakse Raua ja Pronksi tänavad*. Võrreldes keeltega, kus loendatava hulga puhul saabki ainult mitmust kasutada, on meie keel palju paindlikum. Just niisugune paindlikkus võimaldab selgelt eristada näiteks seda, kas kohtujaid on kummaltki poolt üks või mitu. Seega selges eesti keeles tähendavad laused *Kohtuvad Eesti ja Poola koondis* ja *Kohtuvad Eesti ja Poola koondised* kaht erinevat olukorda. Kui *koondis* on ainsuses, siis on kummaltki poolt mängus üks koondis. Et kahepeale kokku on koondisi mitu, see kajastub juba niikuinii tegusõna *kohtuvad* mitmuse vormis. Niisiis tegelikult kohtusid Lilleküla staadionil *Eesti ja Poola koondis*. Selleks et lause *Kohtusid Eesti ja Poola koondised* oleks tõene, pidanuks aset leidma vähemalt kaks mängu, näiteks esiteks juunioride ja teiseks täiskasvanute oma. Või oleksid pidanud mängima Eesti ja Poola naised ja seejärel mehed.

Pole ka tõenäoline Kuku Raadios kõlanud väide, nagu toimuks *koostöö Eesti ja Hollandi kergejõustikuliitude vahel*, sest küllap on kummalgi maal praegu üks kergejõustikuliit.

Seega korralikus ja rikkas eesti keeles on ikkagi täpne ainult *koostöö Eesti ja Hollandi kergejõustikuliidu vahel; kõnelevad Eesti ja Läti peaminister; kohtuvad Eesti ja Poola koondis; suletakse Raua ja Pronksi tänav*.

Järgnevais lõikudes on kinnisvara-analüütik mitmust järjekindlalt kuritarvitanud (EPL 22.11.2000):

Teise üsna soodsasse gruppi kuuluvad Järva, Viljandi, Jõgeva, Lääne-Viru, Lääne, Rapla ja Tartu maakonnad. Tähelepanuväärne on, et nimetatud maakonnad asuvad kõik Eesti keskosas... [---]

Kolmanda grupi moodustavad Valga, Põlva, Pärnu ja Võru maakonnad. [---]

Kõige kehvema suhtarvuga rühma moodustavad Ida-Viru ja Harju maakonnad.

8 TERMINI- JA KEELEPROBLEEME

Olin just lugenud Eesti Päevalehest (07.05.2002) lugu „Teejoomine vähendab infarktijärgse surma ohtu“, kui pilk jäi pidama teisel pealkirjal: *Tallinn saab Hunditubaka ja Karukella teed*. Pärnaõie ja vaarikavarre teed oleme joonud küll, aga kas tõesti saavad Tallinna poodidesse uued teesordid...? Kaugeltki mitte! Tegelikult oli juttu sellest, et uute tänavate-
~~nasameHunditubakajaKarukellatee.~~

Eesti keelele võõras rohke mitmuse pruuk võib koguni tekitada olukorra, kus kuulaja-lugeja saab lausest aru teisiti, kui selle lause koostaja tegelikult on mõtelnud. Majandusministee-riumi uue pressijuhi hariduskäiku tutvustav lause väidab: *Ta on ... täiendanud ennast Jyväskylä [?!] ja Stockholmi ülikoolides*. (EPL 26.08.2003)

Stockholmis on tõepoolest mitu ülikooli, aga ma kahtlen, kas ametisse valitud pressijuht tõesti on end täiendanud lausa mitmes Stockholmis tegutsevas ülikoolis. Ajalehes ilmunud lause seda väidab. Kui tegu oleks täiendõppega Jyväskylä ülikoolis ja ühes Rootsi pealinna kõrgkoolis, mille nimi on Stockholmi ülikool, siis pidanuks kirjutama *...ta on täiendanud ennast Jyväskylä ja Stockholmi ülikoolis*. Ainsusega oluaks asi selge ja ühemõtteline.

Tarbetut ja teksti kohmakaks muutvat mitmuseküllust leidis Postimehe juhtkirjas „Kuldsed käepigistused“ (28.08.2003): *Pidevate juhatuste vahetuste foonil ei suuda ettevõtteid tööta- da ja arenedada...* Ladusamalt saab sedasama väljendada vähemalt kaht moodi. Kolme mitmu- sevormi asemel piisaks kahest: *Pidevate juhatusevahetuste taustal...* või koguni ühest: *Pideva juhatuste vahetuse tõttu...*

Mitmuse üliküllus Raadio Rootsi saates on ilmselt mõjutatud rootsi keelest: *Kiivrite kasuta- mine vähendab jalgratturite vigastuste ohtu õnnetustes*. (14.10.2003)

Mitmusliku võõrmõjulise moesõnana on viimaseil aastail üha enam levima hakanud *regulat- sioonid*.

Uus justiitsminister vastas Postimehe (13.04.2003) küsimusele, kas seadusi täidetakse hal- vasti, lausega *Mitmetes valdkondades on küll regulatsioonid, kuid nende järgi käitumi- ses jääb puudu euroopalikku mõõdet*.

Mitmes valdkonnas on ... mis? Mida tähendab regulatsioonid?

Elmine justiitsminister kirjutas (EPL 12.06.2003): *Loomuvastasena tundub see, kui enamik ühiskonnast satub kehtivate regulatsioonidega vastuollu. Nii on juhtunud liikluseadus- tega. [---] Kõikvõimalike regulatsioonide ja karistuste kehtestamisega oleme jõudnud selleni, et praktiliselt kõik juhiluba omavad ja liikluses osalevad isikud on millegi eest karistatud. [---] Just mõistlikkus on see märksõna, millele tuleb allutada kõik regulat- sioonid ja piirangud*.

Esimeses lauses on nähtavasti mõeldud *kehtiva(te) seadus(t)ega vastuollu*. Mitmus on ülearune, sest väide on mõeldud üldistusena. Teises lauses võinuks *regulatsioonide* asemel ilmselt olla *reeglite* või *eeskirjade*, kolmandas näiteks *juhised ja piirangud*.

Eelnõu algataja ei saa nõustuda arusaamaga, et reklaamiseaduses esitatud regulatsioonid ei laiene poliitilisele reklaamile. (PM 15.05.2003) Lihtlugeja taipaks öeldut hoopis paremini, kui kirjutataks *seaduses esitatud tingimused* või lihtsalt *seaduses sätestatu*.

Riigikogu aseesimehe aramusloost (PM 27.01.2003) loetu ... *ei ole võimalik ellu viia pensionikindlustust ega turvalisust, kui puuduvad ühised regulatsioonid...* ja ... *EL peaks vähendama liiga detailsete regulatsioonide osa...* võinuks olla selgemalt *ühised nõuded* ja *EL peaks vähem üksikasju sätestama*. Siis ehk mõistnuks tädi Maaligi, millest jutt.

Hendriksoni sõnul on Tartu Ülikoolis regulatsioonid toetuste määramiseks valmis. (PM 08.09.2003) Mis siis õieti valmis on? Kas mitte *juhised*?

... praegune seadus on väga jäikade regulatsioonidega peab vist tähendama, et praeguse seaduse sätted on väga jäigad.

Kesk- ja Reformierakonna liidulepingus esines *regulatsioonid* ühel korral, praeguse kolmikliidu valitsusleppes leiame seda mitmel pool: *arendame välja riigi kriisiregulatsiooni; vaatame üle ettevõtlust piiravad regulatsioonid ...; iga regulatsiooni hinnatakse selle mõju kaudu majanduskasvule ja demograafilisele olukorral.*

Ja lõpuks: *valdkondades, kus õigusakte ei suudeta rakendada või on ülereguleeritus, tuleb viia läbi deregulatsioon ...*

Kui Briti töösturite liidu juht tarvitab sõna *regulations*, ei pea eestlane vägisi alati *regulatsioonid* ütleva. Sõnaraamatustki (nt Silvetist) leiab selle kohta tubli tosinkond igaks elujutumiks sobivat, tähenduselt kõigile mõistetavat sõna.

Jätkem juristidele õigus isekeskis oma argood kasutada, kuid austagem ka iga eestlase õigust saada õigusteavet ladiusas eesti keeles. Argoo koht ei ole ühiskeeles, eriti kui see võimendab eesti keelele võõrast vormikasutust – nagu liigmitmus. Toimetajate ülesanne peaks olema mis tahes erialast juttu just mõistlikus keeles vahendada, mitte aga argoolike vahepealkirjadega kohmakat väljendusviisi levitada, nagu näiteks *Tihkemed regulatsioonid* (PM „Arvamus“, 12.08.2003).

Mida vähem võõrmõjulist mitmust, seda sujuvam eesti (õigus)keel.

PEEP NEMVALTS,
TPÜ eesti filoloogia osakonna dotsent,
Stockholmi Ülikooli teadur,
filosoofiadoktor

HÄDAVAJADUSEST, TÖÖKAITSEST JA MUUST

Mille järele on hädavajadus?

Töölepingu seaduses (TLS)¹ ja muudes töösuhteid reguleerivates õigusaktides on levinud termin *tootmishädavajadus*. TLS-i § 65 lõike 1 järgi tähistab see olukorda, kus on tekkinud vajadus viia töötaja erakorraliselt üle teisele tööle. TLS-i § 59 lõikes 2 käsitatakse seda kui muudatuse tegemist töö laadis või keerukusastmes ja tähendab töölepingus määratud tööfunktsiooni muutmist.

Termin *tootmishädavajadus* on toortõlge vene keelest (производственная необходимость). Sisuliselt ei tarvitse selline vajadus üldse tootmisega seotud olla, see võib tekkida ka näiteks valveteenistuses. Igal juhul tuleb sel puhul tagada ettevõtte või asutuse normaalne töökorraldus. Täpsuse huvides võiks töö- ja teenistussuhteid reguleeriva normistiku uuendamisel kaaluda *tootmishädavajaduse* asendamist terminiga *tegevushädavajadus* või *tööhädavajadus*.

Kas töökaitse on olemas?

Seoses töötervishoiu ja tööohutuse seaduse² kehtima hakkamisega ja Eesti Vabariigi töökaitseseaduse³ kehtetuks tunnistamisega on töö- ja teenistussuhteid reguleerivatest aktidest kadunud termin *töökaitse*. See on asendatud *töötervishoiu ja tööohutusega*. Seaduseelnõu koostajad ja riigikogulased põhjendasid sellist asendust väitega, et Euroopa Liidu normidega peab olema kooskõlas nii seaduse sisu kui ka pealkiri. Olgu pealkirjaga pealegi nii, kuidas on, kuid terminist *töökaitse* poleks tark täiesti loobuda.

Sisuliselt on tegemist seadusega ja selle alusel antavate aktidega, kus on sätestatud töökaitse. Töökaitse ei tähenda ju midagi muud kui abinõude süsteemi, mis peab tagama töötaja elu ja tervise kaitse tööprotsessis ja -keskkonnas, s.o tööohutuse. Töökaitseseaduse § 1 määratles *töökaitset* kui õiguslike, majanduslike, tehniliste, ergonoomiliste, organisatsiooniliste, töökorralduslike, töötervishoiu- ja sotsiaalsete meetmete ning vahendite kogumit töökeskkonnas tekkida võivate ohtlike ja kahjulike mõjurite vältimiseks ning inimeste töövõime tagamiseks.

Arvestades töötervishoiu ja tööohutuse seaduses sätestatud, võib töökaitse mõistet muidugi täpsustada. Kuid allakirjutanu arvates võiks seda kui kompaktset ja ühemõttelist termi-

---

¹ RT 1992, 15/16,241.

² RT I 1999, 55, 362.

³ RT 1992, 25, 343.

nit edasi kasutada aktides, mis ei sisalda otseselt viidet töötervishoiu ja tööohutuse seadusele ning muudes õiguskirjutistes.

Tööpäev ja vahetus, puhkeaeg ja puhkepäev

Töö- ja puhkeaja seaduse⁴ (TPS) § 20 pealkiri on “Tööpäevade ja töövahetuse vaheline puhkeaeg”⁵. Kui *tööpäevadevaheline puhkeaeg* on kõigile arusaadav ja kooskõlas paragrahvi sisuga, siis *vahetustevaheline puhkeaeg* on arusaamatu. Pole teada, mida selle all mõeldakse: kas vaheaega, mil üks vahetus lõpetab ja järgmine alustab, või vaheaega, mis jääb ühe töötaja eelmise vahetuse lõpu ja järgmise alguse vahele. Terminit *vahetus* kasutatakse vahetustega töö puhul *tööpäeva* sünonüümina. Järelikult peaks ka § 20 pealkiri olema “Tööpäevade- ja töövahetustevaheline vaheaeg”!

Sama seaduse § 21 pealkiri on “Iganädalane puhkeaeg”, paragrahv käsitleb aga iganädalaste puhkepäevade andmist. Mõisted *iganädalane puhkeaeg* ja *iganädalane puhkepäev* on eri mahuga. Kui *iganädalane puhkeaeg* hõlmab ajavahemiku eelmise nädala viimase tööpäeva või vahetuse lõpust kuni järgmise nädala esimese tööpäeva või vahetuse alguseni, siis *puhkepäev* hõlmab ajavahemiku esimese puhkepäeva kella 0.00-st kuni teise puhkepäeva kella 24.00-ni.

Kas tasustatakse tööd või töötajat?

Töö- ja teenistussuhteid käsitlevates õigusaktides ja kirjutistes võib leida ühe ja sama termini kahesugust kirjutusviisi. Mõnel puhul tekib sellest sisuprobleem. Võtkem näiteks väga oluline, töötasu maksmisega seotud termin: kas *töö tasustamine* või *töötasustamine*. Tekib pealkirjas esitatud küsimus. Teatavasti on töö- või teenistussuhe tasuline suhe. Selles suhtes tehtud töö eest makstakse töötajale või ametnikule kui suhte ühele subjektile palka ehk töötasu. Tegevust, mis seisneb palga ehk töötasu arvutamises ja maksmises kindlaksmääratud normide kohaselt, nimetatakse *palga arvutamiseks* ja *palga maksmiseks* ehk *töötasustamiseks*. Tasu saaja on töötaja või ametnik. Et iga töötulemuse eest on ette nähtud tasu suurus, siis konkreetse töö puhul saab rääkida *tasust töö eest*, nt kingapaari valmistamise tasust.

Kas peatumine ja katkemine on üks ja sama?

Õigusaktides ja õiguskirjutistes võib leida nii tähtaja, suhte, tööstaaži jm *peatumist* kui ka *katkemist*. Näiteks TLS-i § 54 lõike 1 järgi tähendab töölepingu *peatumine* töötaja ajutist vabanemist kohustusest teha tööd ja tööandja ajutist vabanemist kohustusest anda töötajale tööd. Töölepingu *peatumine* ei too kaasa töölepingu lõppemist. Järelikult on peatumise korral tegemist ajutise seisundiga, mille möödudes lepingu, suhte jne seisund taastub endises mahus. Kui tööleping, töösuhe jne *katkeb* ehk *lõpeb*, siis üldjuhul seda enam ei taastata.

⁴ RT I 2001, 102, 675; 2003, 23, 137.

⁵ Parem oleks *tööpäevade- ja töövahetustevaheline vaheaeg*.

12 TERMINI- JA KEELEPROBLEEME

Eriti selge peab olema *peatumise* ja *katkemise* erinevus tööstaaži arvutamise korral. Peatumise korral staaž jätkub pärast vaheaja möödumist. Kui on tegemist tööstaaži katkemisega, algab teatavat liiki staaži, näiteks pideva tööstaaži arvutamine otsast peale, olenemata vaheaja kestusest.

Samasugune vahekord tekib aegumistähtaja peatumise ja aegumistähtaja katkestamise korral.

HEINO SIIGUR,
TÜ emeriitprofessor

NINA TAGA ehk PEALT SILE JA LIHTNE, SEEST KAVAL JA KEERULINE

Heidame pilgu meie käändejada neljale viimasele käändele ja vaatame, kuidas neid käandeid koheldakse, õigemini – kuidas nad ennast kohelda lasevad. Olen noppinud nende kohta hea hulga tänuväärseid näiteid teaduskäsitajadest ja raamatutest ning pannud paberile televisioonist ja raadiost kuulnud. Siin esitan näiteist väga kasina valimiku.

Uurisin statistika mõttes nende käänete kombeid. Lappasin läbi mitu grammatikaraamatut, ent kogesin, et kõigis neis on õpetussõnad enam-vähem ühed ja samad. On teatavaks tehtud kõige hädapärasem tarkus: nende käänete puhul on ühildumine osaline. Räägitakse nimelt omadussõnalise täiendi ühildumisest. Meil aga on soov teada saada, kas ja kus kasutada käändelõppe *-ni, -na, -ta, -ga*, kui tegu on **rinnastusseoses nimisõnadega**, eriti kui neid on mitu. Meil on vaja silm peal hoida, et loetelureas poleks valehaakumist, et rindliikmetest ei tuleneks kahemõttelisust ja et atribuut rea hakul sobiks kõigi rindliikmete laiendiks. Meil on vaja selgitada, kas ütelda *teda tuntakse presidendi, ajaloolase ja kirjanikuna* või *teda tuntakse presidendina, ajaloolasena ja kirjanikuna*.

Rinnastusseiku analüüsid esitab Mati Erelt sama laadi küsimuse: „Kas *töötas maalikunstniku ja kujurina* või *töötas maalikunstnikuna ja kujurina*?”¹

Ja selgitab: „Rinnastada ja rinnastuse korral ära jätta saab ainult sõnu ja sõnast suuremaid keeleväljendeid, mitte aga tunnuseid või lõppe. Eesti keeles käituvad selles suhtes erandlikult oleva, rajava, kaasaütleva ja ilmaütleva käände lõpp. /—/

Nelja viimase käände niisugune käitumine on tingitud sellest, et nende käänete lõpud pole päris tüüpilised käändelõpud, vaid midagi kaassõna ja käändelõpu vahepealset, poolkaassõnad. Nende lähedust kaassõnadele kinnitab muu hulgas seegi, et omadussõnaline täiend jääb vastavas käändes oleva nimisõna puhul omastavasse käändesse: *ilusa tüdrukuna*, mitte *ilusana tüdrukuna*.“¹

Olgu öeldud, et eesti keele käändesüsteem on kujunenud põhiliselt läänemeresoome keeleühtsuse ajal, hiljem on lisandunud ainult rajav ja kaasaütlev. Arvatakse, et läänemeresoome algkeelt kõneldi Baltikumis juba III aastatuhandel e.m.a. Olev kääne võeti eesti kirjakeeles tarvitusele 19. sajandi lõpul, rahvakeeles oli *na*-lõpuline olev varem omane ainult kirderannikumurdele. Kaasaütleva käände lõpp on arenenud kunagisest tagasõnast *kaas* (G. Mülleril *waimo kaas* ‘vaimuga’). Kaasaütlev oli lõunaees-ti keeles juba 16. sajandi lõpul, põhjakeesti kirjakeelde ilmus see alles 17. sajandi lõpul (B. G. Forseliusel *me-le-ga* ‘meelega’, J. Hornungil *Rahwaga*).

¹ Vt M. Erelt. Rinnastusseiku. – Keelenõuanne soovitab 2. Tallinn 2000, lk 105.

Keeletarvitajale peaks olema kõige selgem omadussõnalise täiendi seostamine põhisõnaga. Omadussõnaline täiend ühildub harilikult oma põhisõnaga käändes ja arvus. Neljas viimases käändes pole ühildumine täielik: eestäiend ühildub ainult arvus, jäädes alati omastavasest: *Käru liikus kuni halli kivini. Lae all keerles suits sinaka viiruna. Ilma pikema kaalutlemiseta pöördus ta paremale. Tuli kokku puutuda kõige erinevamate inimestega.*

Mingem asjale lähemale. Esmapilgul tundub, nagu poleks siin midagi arutada ja avastada. Kõik paistab selge, lihtne ja harjumuspärane. Võime une pealt üles lugeda kõnealuste käänete ühendeid, nagu *kõndis metsani, töötas arstina ja õpetajana, tulime autoga ja jalgrataga, kirjutasime töö viie tunniga*. Tegelikult on nendes käänetes varjul palju seesugust, mida me ei tea ega oska arvata.

Alustame **rajavast käändest**.

Kas ja kus kasutada käändelõppu?

Rinnastamisel ei pruugi korrata rindliikmete kokkulangevaid komponente, sealhulgas käändetunnuseid, mistõttu võib käändelõpu saada ainult rea viimane liige: *Ta ei jõudnudki seesuguste mõtete, tahtmiste ja liigutusteni. Jaanuarini, veel rohkem veebruarini, märtsi või aprillini jääb arvamatu hulk päevi. Me ei oodanud mitte kella kuue, vaid seitsme või kaheksani, vahel kümneni.*

Käändelõpp võib aga olla ka igal rindliikmel: *Ootasime rongi tulekuni, bussi saabumiseni ja auto kohalejõudmiseni. Me ei ole veel jõudnud tõelise füüsikani, okeanograafiani, telemetriani ja raketitehnikani.*

On märgitud, et sõna, mis asub loetelu hakul, ei tarvitse sobida kogu rea laiendiks. Nõnda see tõesti on: *Üha vähemaks jääb ettevõtteid, kes teostavad ise kogu tootmisprotsessi alates ideest, toote kavandamisest kuni käsitsi valmistamise ja turustamiseni.*

Vältida tuleks sõnade kaudsetki mõttelist seondumist, kui see võiks põhjustada ebakorrektsust, nagu ühendis *käsitsi valmistamine ja (käsitsi?) turustamine*. Parem on käändelõpu abil ütelda: *... alates ideest, toote kavandamisest kuni selle käsitsi valmistamiseni ja seejärel turustamiseni.*

Küsitavust on selleski lauses: *Koalitsioonileppe programmist võib leida erakonna programmilisi lubadusi alates maksukoormuse vähendamisest kuni eravanglate ehitamise ja riigitelevisiooni ja -raadio ühendamiseni*. Niisugune sõnastus võib viia mõtte selleni, et ühendatakse eravanglate ehitamine ja riigitelevisioon. Põhisõnal *ühendamiseni* on kaks sidesõnaga seotud täiendit – *ehitamise* ja *televisiooni*, need ütlevad, mida ühendatakse. Mõtte päästab ära rajava käände lõpp *-ni*. Kui sõnale *ehitamise* lisada käändelõpp (*ehitamiseni*), katkeb seos põhisõnaga, kujuneb kaks täiendirühma ja lause saab õigeks: *Programmist võib leida erakonna programmilisi lubadusi alates maksukoormuse vähendamisest kuni eravanglate ehitamiseni ning riigitelevisiooni ja -raadio ühendamiseni.*

Oleva käände kohta kogunes näiteid küllaga. Kõigepealt neid, kus käändelõpp *-na* on ainult viimasel rindliikmel: *Ta ei olnud otsustanud, kas kirjutab oma loomeloo poeemi, värssromaani, jutustuse või luuletusena. Hermaküla tegi näitleja, pedagoogi ja lavastajana juba oma Vanemuise-perioodil silmapaistvat teatrit. Elupõlise saarlase ja kauaaegse Saare maavanemana olete kõige parem kandidaat Riigikogusse.*

Niisama ohtrasti on juhtumeid, kus käändelõpp on igal rindliikmel: *Tõnis hea ja meeldiva naabrina, aitajana, usaldusväärse sõbrana, kõnemehe ja inimestetundjana. Sellest peale algas töö ülikooli õppejõuna, kursusejuhendajana ja akadeemikuna. Neid ehituskategooriaid võib käsitada linnaehituse ülesannetena, kapitaaltööde plaanina, tulude jaotusena ja kõigi ühisloominguna.*

Mõistagi ei saa olla üldkehtivat ettekirjutust, missuguste rindliikmete korral tuleb käändelõppu kasutada. See otsustatakse igal üksikjuhul. Sageli on nõnda, et korratakse käändelõppu, aga väljendi tähendus ei muutu, kui lõpp ära jäetakse.

Me ei võtnud võistlusest osa mitte korrapidajate, vaid esinejatena. Niisama õige on: *Me ei võtnud võistlusest osa mitte korrapidajate, vaid esinejatena.*

Ühiskonna vaatlemine pigem passiivse kui aktiivse on iseloomulik esmaajoones kultuuriajaloolise koolkonna uurimustele. Niisama õige on: *Ühiskonna vaatlemine pigem passiivse kui aktiivse...*

Esitatud väljendite puhul ei mõjuta mõtet käändelõpu *-na* lisamine või ärajätmine.

Tuleb aga ette lauseid, kus käändelõpp on kohustuslik, et vältida mõttevääratust, ebaloogilisust ja küsitavust.

Kas sul pole küllalt tegemist arsti ja laste emana? – Siit saab välja lugeda, et arstil ja lastel on üks sama ema. Tegelikult on jutt kellestki, kes on arst ja ühtaegu laste ema. Õige on: *Kas sul pole küllalt tegemist arstina ja laste emana?* Või: *Kas sul pole küllalt tegemist laste emana ja arstina?*

Ja veel.

Maris kaugelt Muhust toodud nooriku, hoolsa perenaise ja Madli täditütrena...

Pealtnäha sile ja kena lause, silm libiseb tõrkumata üle, ainult mõte ei ole nõus. Kas siin on neli tegelast: Maris, Muhust toodud noorik, hoolas perenaine ja Madli? Kas Maris on nende kõigi täditütar? Kirja järgi tuleb nõnda välja: Maris kui kaugelt Muhust toodud nooriku täditütar, Maris kui hoolsa perenaise täditütar ja lõpuks Maris kui Madli täditütar. Sellel keerulisel ja segasel lausel on üsna selge mõte, mille toob välja käändelõpp: *Maris kaugelt Muhust toodud noorikuna, hoolsa perenaisena ja Madli täditütrena...* See tähendab, et Maris ongi see kaugelt toodud noorik, hoolas perenaine ja Madli täditütar.

Mida arvata seesugusest lausest?

Töötagu ta kas töökoja juhataja, kooli direktori, paatkonna vanema või müürseppade brigadirina. Selgub, et keegi on brigadir ja talle alluvad või tema brigaadis töötavad töökoja juhataja, kooli direktor, paatkonna vanem ja müürsepad.

Mis juhtub, kui lisame igale rindliikmele käändelõpu?

Töötagu ta kas töökoja juhatajana, kooli direktorina, paatkonna vanemana või müürseppade brigadirina. Asi sai õigeks: töötagu mees kellena tahes, piirangut ei ole.

Ilmaütlev kääne

Nagu teistegi käänete korral võib käändelõpp olla viimasel rindliikmel: *Need tulemused on saadud vaatluste, katsete ja uurimistööta. Pulmad ilma kaasavara, kingituste, üllatuste ja naljata.*

Käändelõpp -ta on lisatud igale rindtarindi liikmele: *Firma jäi ilma ajaleheta, oma häälekandjata ja vajaliku leviorganita. Esineja oli seni kaunis kindlalt, ilma kohmetusega, ilma kartusega, ilma hääleväriinata vastanud. See oli perekond ilma lasteta, tädideta, onudeta ja lemmikloomadeta.*

Ilmaütleva käände kohta on näitestikku juhtunud korrektsed laused, mis ei anna põhjust mitmeti mõistmiseks.

Kaasaütlev kääne on esindatud rohkete näidetega.

Kõigepealt võib käändelõpp olla loetelu viimasel liikmel: *Hea südamet, kange iseloomu, kõlava nime ja rõõmsa laadiga naine. Ta tegi seda armastuse, truuduse ja aususega. Tuldi toime kõigega – õpingute, spordi ja taidlusega.*

Käändelõpp -ga võib olla ka igal rindliikmel: *Transpordikulusid saab logistikas säästa veomarsruutide optimeerimisega, tühisõitide vähendamise, veoüksuste standardiseerimisega ja veoga seotud tegevuste koordineerimisega. Mehe kadumist on seostatud küll armukadedana naise kättemaksuga, Ida-Viru allilmaga kui ka tema viimaste äriliste ettevõtmistega. Peale toodete tehniliste normide on nõuded, mis on seotud rahva tervise ohutusega, ohutusnõuetega masinate ehitamisel, kauba pakkematerjalidega ja nende ohutusega inimese tervisele, jäätmemajandusega ja mitmete teiste keskkonda puudutavate tehniliste küsimustega.*

Kumba viisi – kas käändelõpuga või ilma lõputa – eelistada, pole kerge korrapealt ütelda. Vahel on aga ühes ja samas kirjutises läbisegi nii pikk kui ka lühike vorm.

Postimehes seisab: *Ivar Tallo küsib, kas koalitsioonileppe näol on tegemist ühiste väärtuste deklaratsiooniga, järgnevate aastate riigivalitsemise tegevuskava või kohtade jaotusega riigi juhtimises.*

Sealsamas kõrvalveerus on kirjutatud: *Kas tegu on ühiste väärtuste deklaratsiooniga, järgmiste aastate riigivalitsemise tegevuskavaga või hoopis kohtade jaotusega riigi juhtimiseks.*

On juhtumeid, kus tingimata tuleb kasutada käändelõppu: *Eesti sarnaneb praegu enam Eesti NSV kui Eesti Vabariigiga 1918–1940.*

Kas see kui on võrdlus-kui või on ta lisandi-kui, mis seob lisandit (Eesti NSV = Eesti Vabariik)? Käändelõpp ja sõnajärje muutmine seavd lause õigeks: *Eesti sarnaneb praegu enam Eesti NSV-ga kui Eesti Vabariigiga 1918–1940.*

Paljudes tarindites võib käändelõpp olla, kuid ta ei pea seal olema, kui tema puudumine ei muuda lause mõtet.

Näiteks: *Kokkulepe prantslaste ja sakslastega ~ kokkulepe prantslastega ja sakslastega. Ta ei saanud minna ei sõprade ega vaenlastega ~ ta ei saanud minna ei sõpradega ega vaenlastega. Nad austavad sind nii naise kui ka arstina ~ nad austavad sind nii naisena kui ka arstina.*

Seesugust rööpvõimalust kasutataksegi.

Ometi ei saa kõiki seda laadi lauseid edasi-tagasi transformida, kord anda tarindile lühem, kord pikem kuju. Asi ei käi mehaaniliselt, automaatselt. Mitte iga pikem vorm ei lase end asendada lühema variandiga nii, et tähendus ei muutuks.

Kokkupõrge bussi, veoauto ja kaubarongiga. – Kas mingi neljas veok pörkas ühel ja samal ajal või järgemööda kokku bussiga, veoautoga ja kaubarongiga? Kui nimetatud kolm veokit oleksid omavahel kokku põrganud, kirjutataks ehk nõnda: *bussi, veoauto ja kaubarongi kokkupõrge või bussi ja veoauto kokkupõrge kaubarongiga.* Aga: *Kokkupõrge bussiga, veoauto ja kaubarongiga.* – Kas kokkupõrked olid eri ajal ja kas neid oli kolm?

Käändelõppude vahelduv tarvitus ei ole eesti keeles uus nähtus, see on kirjasõnas ammu olnud, ainult sellest pole küllaldaselt räägitud. Vähemalt pole märki ühestki viimase aja arutlusest, kuidas nelja viimase käände lõppe kasutada. Jääb keeletarvitaja enda otsustada, kumba esitusviisi soovida, kas käändelõputa lühemat kuju või käändelõpuga pikemat varianti.

Johannes Aavik on asja selgitanud nii: “-ga võib puududa koguni eelnevate nimisõnade lõpust ja liituda ainult viimase sõna külge: *hobuste, lehmade ja lammastega.* On siiski juhtumeid, kus -ga kordumine on stiililiselt või selguse pärast tarviline: *ta kõne oli selge diktsiooniga ja võõrapärase häälduse mõjust vaba tämbriga.* Teisis juhtumeis võib -ga niihästi olla kui ära jääda – rõhutamise ja stiili küsimus, näit. *ei muuga kui sellega ja ei muu kui sellega.*”²

² Vt J. Aavik. Eesti õigekeelsuse õpik ja grammatika. Tartu 1936, lk 79.

On näitelauseid, mis kinnitavad omakorda, kuivõrd tähtsad on käändelõpud ja sõnajärg lause õige mõtte ja selguse jaluleseadmisel.

Ivi sattus Pariisi, sest võttis kuulda südame häält. Abielunaise ja tütre emana tutvus ta üliõpilasega, kelle kodumaa oli Kongo. – Õige on: Abielunaisena ja tütre emana tutvus ta üliõpilasega...

Pole mingi saladus, et tal on üks laps teatri jumestaja, teine ühe ooperilauljaga ja kolmas võetud hoopis kapsalehtede vahelt. – Pole mingi saladus, et tal on üks laps teatri jumestajaga, teine ühe ooperilauljaga...

Ainus erinevus: tal on omaette tuba. Väike ja lihtne, lahtikäiva diivanvoodi ja kapiga. – Ainus erinevus: tal on omaette tuba. Väike ja lihtne, kapiga ja lahtikäiva diivanvoodiga.

See viitas otseselt Moskva nõusolekule sõjaväe tänavale toomisega. – See viitas otse, et Moskva on nõus sõjaväe tänavale tooma. See viitas otse Moskva nõusolekule tuua sõjavägi tänavale.

Politsei lõi uurimisgrupi koos maksuametiga. – Politsei ja maksuamet moodustasid uurimisrühma.

On viimane aeg laenude võtmisega lõpetada. – On viimane aeg laenude võtmisest loobuda. On viimane aeg laenude võtmine lõpetada.

Läti kalalaevad rikuvad vastset merepiiri Eestiga. – Läti kalalaevad rikuvad äsja kehtestatud Eesti-Läti merepiiri.

degradatsiooniga alkohoolik – degradeerunud alkohoolik

Ja haruharva õnnestub leida seesugust pärli: Peale Tiesenhauseni majapettuses osalemise uurib Võru politsei, kas Vesilind on seotud miljoni krooni väljapetmisega ühelt metsafirmalt.

See ei lähe küll mitte, et Võru politseist on tehtud majapettuses osaleja. Tõstame tõe tema õigustesse: Võru politsei uurib, kas Vesilind on peale Tiesenhauseni majapettuses osalemise seotud ühelt metsafirmalt miljoni krooni väljapetmisega.

* * *

Eelnevas on näidete varal kirjeldatud rajava, oleva, ilmaütleva ja kaasaütleva käände kasutamist, eeskätt nende käändelõppude toimimist. Kõrvutavalt on esitatud nii käändelõpuga kui ka ilma selleta tarindeid, et kujuneks pilt lühikeste ja pikkade vormide vahekorra ning käändelõpu funktsioonist.

Käänderühmade vaatlusel leidis kinnitust, et käändelõpu põhiülesanne ei ole teenida rõhutamist ja stiili, vaid olla lauses esmatähtis mõtte selguse ja loogilisuse mõõdupuu.

ELLI RIIKOJA

Kirjandus

J. Aavik. Eesti õigekeelsuse õpik ja grammatika. Tartu 1936.

Eesti keele grammatika II. Süntaks. Lisa: Kiri. Tallinn 1993.

M. Ereht, T. Ereht, K. Ross. Eesti keele käsiraamat. Tallinn 1997.

T. Ereht, M. Ereht, M. Raadik, S. Mäearu. Keelenõuanne soovitab 2. Tallinn 2000.

K. Mihkla, L. Rannut, E. Riikoja, A. Admann. Eesti keele lauseõpetuse põhijooned. Tallinn 1974.

J. Valgma, N. Rimmel. Eesti keele grammatika: Käsiraamat. 2. trükk. Tallinn 1970.

VÕRDLUS REKLAAMTEKSTIDES¹

Reklaam on turumajanduse lahutamatu osa. Lähtudes kahest põhieesmärgist – informeerida inimesi kauba või teenuse olemasolust, omadustest ja kättesaadavusest ning mõjutada neid seda kaupa või teenust tarbima – püüavad reklaamilojad võita kõikvõimalike vahenditega lugejate, vaatajate või kuulajate tähelepanu. Seepärast ei tohi reklaami mõju alahinnata.

Kasutatavate keelevahendite valik ja eripära tuleneb reklaami eesmärkidest. Tähelepanu äratamiseks kasutatakse sageli kujundlikku keelt, levinud on metafooride ja võrdluste kasutamine. Siinses kirjutises vaatlen lähemalt üht palju kasutatud keelekujundit – võrdlust. Et lugejal oleks käsitlust lihtsam mõista, tutvustan kõigepealt võrdluste liigitamise võimalusi.

Võrdlusi on kahesuguseid: **kõrvutav** ja **astendav** võrdlus.

Eri asju ja nähtusi kõrvutatakse selleks, et leida sarnasust või ühisjooni. Kõrvutavate võrdluste puhul on omadussõna, kui see üldse on esitatud, algvõrdes (*pehme kui vee puudutus; rääkida meeldivatest asjadest on sama hea kui neid kuulata*). Astendav võrdlus sisaldab omadussõna võrdlusastmeid (*neli on soojem kui kolm; parim kvaliteetkiitus Eestis*).

Astendav võrdlus ehk gradatsioon jagatakse kaheks põhitüübiks: **relatiivseks gradatsiooniks**, mille puhul hinnatakse objekti omaduse intensiivsusest mõne teise objekti või objektirühma suhtes, ning **absoluutseks gradatsiooniks**, mille puhul hinnatakse võrreldava objekti omaduse intensiivsusest kogu objektiklassi ulatuses.

Relatiivse gradatsiooni all-liigid on **erinevusgradatsioon**, mis esineb keskvõrdevõrdluse (*Neli on soojem kui kolm*) või ülivõrdevõrdlusena (*oma ala parim*), ning **võrdsusgradatsioon** ehk ekvatiivne võrdlus (*tema sõbrad on sama väikesed ja armsad kui ta isegi*).

Keskvõrdeline võrdlus tähendab, et objekti omaduse intensiivsus on teise objekti omaduse intensiivsusega võrreldes suurem või väiksem. **Ülivõrdelise võrdlusega** aga näidatakse, et objektiklassi ühe omaduse intensiivsus on teiste objektide omaduste intensiivsusega võrreldes kõige suurem või kõige väiksem. **Võrdsusgradatsiooni** puhul on objekti omaduse intensiivsus teise objekti omaduse intensiivsusega võrreldes sama suur või väike².

¹ Evelin Piibu bakalaureusetöö põhjal.

Reklaamikeelel on tugev mõju üldkeelele. Seda võib järeldada viimasel ajal keeles toimunud muutuste põhjal. Üldkeele kaudu võivad need muutused imbuda erialakeeltessegi. Seetõttu on kasulik teada vahenditest, millega reklaami tehakse, kuigi esmapilgul tundub, et reklaamikeelel ja õiguskeelel on vähe kokkupuutepunkte.

² M. Erelt. Eesti adjektiivisüntaks. – Eesti NSV Teaduste Akadeemia Emakeele Seltsi toimetised 19. Tallinn 1986, lk 73–102.

Vormilt võib võrdlus olla **täielik** või **mittetäielik**.

Võrdlus on täielik, kui ta koosneb võrdlusobjektist, võrdlusalusest, sidesõnast ja võrdlusvahendist, näiteks *muna* (võrdlusobjekt) *on targem* (võrdlusalus) *kui* (sidesõna) *kana* (võrdlusvahend). Kui mingi komponent puudub, on võrdlus mittetäielik.³

Võrdlusi on jagatud üksiksõnaga väljendatud võrdlusteks (*Töö nagu puhkus*) ja täiendite või määrustega laiendatud võrdlusosistega võrdlusteks⁴ (*Samas on iga algav päev nagu uus ja puhas lehekülg meie elus*).

Sisuliste tunnuste järgi liigitatakse võrdlused **otsesteks** (põhinevad otsesel tähendusel) ja **metafoorseteks**⁵ (põhinevad piltlikul tähendusel).

Metafoorsed võrdlused jaotatakse omakorda **sõnaliselt väljendatud** ehk eksplitsiitse **võrdlusalusega** ja **juurdemõeldava** ehk implitsiitse **võrdlusalusega** võrdlusteks.

* * *

Analüüsisin Eesti ajakirjades⁶ leiduvaid võrdlusi (kokku 724 lauset). Neist enamik on otse-
sed võrdlused, nagu *nüüd on digitaalkaamera sama käepärane ja mugav kui tavaline kaamera*, kuid leidub ka nii implitsiitse (*jook nagu tuli*) kui ka eksplitsiitse (*Eesti Päevaleht on nagu suur ja selge aken, mis avaneb elu peatänavale*) võrdlusalusega metafoorseid võrdlusi.

Reklaamteadete võrdluste hulgas kohtab rohkesti täiendite või määrustega laiendatud võrdlusi. Arvatavasti on see nii sellepärast, et laiendid aitavad reklaamijal reklaamitava omadusi rohkem esile tuua ning sel viisil mõjutada inimesi tarbima just seda toodet või teenust.

Üle poole kogutud materjalist moodustavad ülivõrdelised ja keskvõrdelised võrdlused. Silma hakkab absoluutse gradatsiooni küllalt sage kasutamine, veidi vähem on kõrvutavaid võrdlusi, kõige harvem võrdsusgradatsiooni. Ülivõrdeliste ja keskvõrdeliste võrdluste rohkus reklaamlausetes näitab, et reklaamijail on vajadus oma kaupa või teenust konkurentide omast eristada, seda konkurentide omast paremana näidata.

Reklaamlausetes leidub nii täielikke kui ka mittetäielikke võrdlusi. Võrdluste koostisosade järjekord võib olla erisugune. Mittetäielike võrdluste hulgas võib eristada võrdlusvahendita, võrdlusaluseeta ja võrdlusobjektita võrdlusi. Võrdlusobjekt võib puududa nii kõrvutava-
tes (*nagu mesimagus suudlus*) kui ka keskvõrdelistes võrdlustes (*veel vaiksem kui rohu*

---

³ K. Õim. Eesti võrdluste struktuur. Magistritöö 1997, lk 21. (Käikiri Tartu Ülikooli eesti keele õppetoolis.)

⁴ M. Kuusi. Suomen kansan vertauksia. Helsinki 1960, lk 8.

⁵ E. Riesel. Deutsche Stilistik. 1975, lk 209.

⁶ Analüüsitav materjal on pärit ajakirjadest Eesti Naine, Avenüü, Stiil, Anne, Kodukolle, Elukiri, Kodukiri, Diivan, Arvutimaailm, Loodus, Sporditäh, Tehnikamaailm, Tervis Pluss, Tulu, Kodutohter ja Luup.

sahin). Et aga võrdlusobjekt on see, mida reklaamitakse, on ta alati võrdlusesse juurdemõeldav (reklaamitavaale võib viidata näiteks pilt). Võrdlusaluseta võrdlusi leidub eelkõige kõrvutavate võrdluste hulgas: *töö nagu puhkus; jook nagu tuli; jogurt nagu unistus*. Võrdlusaluseta võrdluste puhul oodatakse teate lugejalt, et ta nähtusi või objekte kuidagi seostaks. Võrdlusalus jäetakse sageli reklaamteate võrdlusest välja, et lugejat paremini kaasata, kõita ta tähelepanu ja muuta ta aktiivseks. Kui reklaamisõnumi vastuvõtja saab ise luua võrdlusobjekti ja võrdlusvahendi seoseid, muutub ta reklaami kaasloojaks, sest ta paneb reklaami midagi iseendast, oma aega, energiat, leidlikkust. Nii tundub reklaam vastuvõtjale ka oma sem.

Levinumaid võrdlusliike on kvalifitseerimata keskvõrre.⁷ Kvalifitseerimata keskvõrre on sisu poolest keskvõrdeline võrdlus, sest mingi objekti omaduse intensiivsust võrreldakse teise objekti omaduse intensiivsusega või sama objekti omaduse intensiivsust eri aegadel. Sellises võrdluses ei ole võrdlusvahend sõnaliselt väljendatud, vaid juurdemõeldav. Selleks võib olla nt aeg enne reklaamitava toote tarbimist (*võimalus muuta oma kodu turvalisemaks ja hubasemaks ...* kui see praegu on), teised tooted või teenused (*vähem hinda, rohkem lisavarustust ...* kui teistel autodel), reklaamitava toote või teenuse ise (*vaid armastus on ilusam ...* kui reklaamitav Passionata pesu) vms.

Kvalifitseerimata keskvõrre jätab võrdluse tahtlikult ebamääraseks. Näiteks *nüüd parem koostis* ei anna lugejale toote kohta õieti mingit informatsiooni, kuid sellega püütakse tekitada tunnet, et reklaamitav on eriline, teistest toodetest või teenustest millegi poolest parem. Enamasti annab kvalifitseerimata keskvõrre reklaamijale võimaluse saavutada oma eesmärki liigse pealetükkivusega, rõhutades ennekõike reklaamitava toote või teenuse abil saavutatavat tulemust. Näiteks väitega *tõhusam kaitse juustele* püütakse tarbijat veenda, et tema juuksed vajavad värvimisel senisest tõhusamat kaitset ning seda suudab pakkuda vaid reklaamitav toode. Otsene üleskutse *osta L'Oreal Excellence'i juuksevärvi* mõjuks liiga pealetükkivalt.

Võrdlusobjekti (selle, mida on võrreldud) ja võrdlusvahendi (selle, millega on võrreldud) alusel saab eristada temaatilisi rühmi. Kõige sagedamini on millegagi võrreldud reklaamitava toodet või teenust (*uus Ariel on enam kui tavaline pesupulber*), reklaamitava toote või teenuse omadust, sh hinda (*suviselt kerged hinnad ... hinnad on nii kerged kui suvi*), reklaamitava toote või teenuse mõju, reklaamitava abil saavutatavat tulemust (*kestvam ja säravam tulemus*), reklaamitava toote või teenuse mõjuobjekti (*nahk nagu portselan*) jm. See, millega võrreldakse, on sageli „kummituskaup“⁸. „Kummituskaupa“ iseloomustab anonüümsus, ilmetus, ebatõhusus. „Kummituskaubale“ omistatakse sama tüüpi kaupade tüüpilised puudused ja selle suhtes esitatakse reklaamitavat kaupa kui laitmatut. Võrdlus „kummituskaubaga“ on tegelikult reklaamides üks ülivõrde väljendamise võimalustest, mida tuleks nimetada ülivõrdeliseks keskvõrdeks. Näiteks lausest *uus Ariel on enam kui tavaline pesu-*

⁷ Termin on pärit T. Bachmanni raamatust „Reklaamipsühholoogia“.

⁸ L. Priimägi. Reklaamikunst. Tallinn 1998, lk 144.

pulber peaks lugeja järeldama, et uus Ariel on parim. Võrdlus „kummituskaubaga“ on sisutühi võrdlus, mis ei räägi reklaamitava kaubast või teenusest tegelikult midagi. Näitena toodud reklaamlause ei ütle, mille poolest on uus Ariel teistest pesupulbritest parem. Väidetakse lihtsalt, et reklaamitav on parim. Ülivõrde kasutamiseks puudub sisuline vajadus.

Tavaliselt valitakse võrdlusalus selle järgi, millist kaupa või teenust reklaamitakse. Võib eristada omadusi, mida rõhutatakse auto-, kosmeetika- või tehnikakaupade reklaamide võrdlustes. Autosid ning tehnikakaupu reklaamides iseloomustatakse peamiselt toodet või teenust ennast. Autoreklaamide võrdlustes tõstetakse sageli esile reklaamitava auto ainulaadsust, soodsat hinda, vastupidavust, usaldusväärset, mugavust, kiirust, ökonoomsust, turvalisust, ruumikust, võimsust. Tehnikakaupu reklaamides on eelkõige rõhutatud reklaamitava efektiivsusele, odavusele, kiirusele, käepärasusele, lihtsusele ja mugavusele. Kosmeetikareklaamides on aga esiplaanil tulemus, milleni reklaamitavaid tooteid kasutades väidetavalt jõutakse. Selliste reklaamide puhul tõstetakse võrdlusalusega esiplaanile kauba efektiivsus, suur värvivalik vms. Tihti väidetakse sellistes reklaamides, et reklaamitav toode tagab tarbijale sileda, värsket, puhta, noore naha, tihedad ning pikad ripsmed ning pehmed, läikivad ja kohevad juuksed.

Üldiselt võib omadused, mida reklaamides esile tõstetakse, jagada funktsionaalseteks (mugav, odav) ja emotsionaalseteks (voolujooneline, ilus). Kui funktsionaalseid omadusi rõhutatakse lugejate informeerimiseks, siis emotsionaalsete omaduste infoväärus on vähene, nende esiletõstmisega püütakse reklaami lugejas tekitada positiivseid tundeid. Reklaamlauses on levinud võrdlused, kus väidetakse, et reklaamitavat on rohkem kui X või see on parem kui X. Näiteks *Midagi enam kui ainult pereauto*. Sellise võrdluse abil edastatakse lugejale küll sõnum kauba kiiduväärsetest omadustest, kuid sisuliselt ei kirjeldata õieti midagi. Sellega tahetakse nagu “kummitusegagi” väljendada reklaamitava positiivsete omaduste ülivõrdelisust, kuid tegelikult on ka sellised võrdlused sisutühjad, ebaõnnestunud ja klišeelised.

Reklaamitava kauba või teenuse esiletõstmine on oluline selleks, et reklaamitav kaup või teenus eristuks konkurentide omast, oma kaupa või teenust püütakse konkurentide omast igati paremana näidata. Sageli on võrdlused reklaamides idealiseerivad ja liialdustesse kalduvad ning tunduvad seetõttu lugejale väheusutavad.

Reklaamlauses kasutatakse tihti ülivõrret, et rõhutada kauba parimust (*parim kvaliteetkiitus Eestis*). Silma hakkab ka absolutiseerivat ülivõrret. Näiteks sõnaühendis *kõige kuulavam raadio* püütakse väita, et see raadio on nii kuulatav kui üldse võimalik. Sel puhul on alati tegemist liialdamisega, sest tegelikult võime selliste võrdluste puhul täheldada ikka vaid omaduse suurt määra.

Ülivõrret peetakse emotsionaalselt üliäetud esitusviisiks. Et aga ülivõrde kasutamine annab sageli märku tõestatavate argumentide nappusest või puudumisest, ei peeta selle rohket kasutamist heaks tooniks. Seepärast püütakse leida teisi viise, kuidas reklaamitava kau-

ba üliheadust esile tõsta. Näiteks kasutatakse küll keskvärret, kuid nii, et see väljendab **sisulist ülivõrret** (*enam kui täiuslik – Kas saab olla täiuslikust täiuslikumat?*). Tarvitatakse ka absoluutset tipptaset märkivaid sõnu või sõnatüvesid, nagu *täiuslik, ideaalne, nr 1, maksimaalne, liider, teenäitaja, üli-, ime-, ultra-, pilt-, tuli-, tipp-, super-*.

* * *

Reklaamid räägivad sellest, milline on meie ühiskond. Nad esitavad oma vahenditega, sh võrdlustega seda, mis on ihaldusväärne ja mis on tõrjutav. Omadused, mida võrdluste abil reklaamitavate kaupade või teenuste puhul esile tõstetakse, näitavad, mis on meie ühiskonnas au sees, ja ka seda, mis on taunitud. Reklaamlauseid lugedes tundub, et meie ühiskond väärtustab eelkõige kokkuhoidlikku, mugavat ja kiiret, samal ajal lihtsat, turvalist ja tervislikku elu. Reklaamijad tõstavad esile kaupade ja teenuste odavuse, tõhususe, usaldusväärsuse, vastupidavuse, ainulaadsuse ja keskkonnasõbralikkuse, sest tundub, et selliseid kaupu ja teenuseid tarbija eelistab.

EVELIN PIIP,
keeletoimetaja

TAVATÕDE: SÕNASTUSEST SÕLTUB TEKSTI SELGUS¹

I. Tähelepanekuid korteriühistuseaduse² keele kohta

Korteriühistuseadus on üsna lühike ja pealtnäha lihtne õigusakt, mis peaks ootuspäraselt olema arusaadav igale inimesele. Ometi tekitab küsimuse juba § 1 esimene lause *Korteriühistuseadus sätestab korteriühistu õigusliku seisundi, tegevuse aluste ja lõpetamise erisused*.

Miks peab seadus sätestama ühistu *õigusliku seisundi, tegevuse aluste ja lõpetamise erisused*? Ilmselt seepärast, et korteriühistule kohaldatakse mittetulundusühingute seadust, nagu sama paragrahvi lõikest 2 teada saame. Kuid seda seadust kohaldatakse üksnes korteriühistuseaduses reguleerimata küsimustes. Järelikult võib täiesti põhjendatult pidada korteriühistuseaduse esemeks *ühistu õiguslikku seisundit, tegevuse aluseid ja lõpetamise korda*.

Korteriühistu tegevuse eesmärk on seaduse § 2 lõike 1 järgi *korteriomandite eseme osaks olevate ehitiste ja maatüki mõtteliste osade ühine majandamine*. Sõnastusest võib aru saada ka nii, et korteriomandi ese on *ehitis*. Ehkki kohe tulevad sõnad *mõtteliste osade*, võib neid osi viia ühendusse ka *maatükiga*. Korrektssem olnuks kasutada ainsust ning rääkida korteriomandi *esemest* (vt § 3 lg 1) ja *ehitisest*. Seosed oleksid selgemad ja mõte täpsem, kui sõnastada lõige 1 näiteks nii:

(1) Korteriühistu on korteriomandiseaduses (RT I 1994, 28, 426) nimetatud mittetulundusühistu, mille on korteriomanikud moodustanud selleks, et ühiselt majandada korteriomandite eseme osadena käsitatavaid ehitise ja maatüki mõttelisi osi ning et esindada ühistu liikmete ühishuvi

või

(1) Korteriühistu on korteriomandiseaduses (RT I 1994, 28, 426) nimetatud mittetulundusühistu, mille on korteriomanikud moodustanud korteriomandite eseme osadena käsitatava ehitise ja maatüki mõtteliste osade ühiseks majandamiseks ning ühistu liikmete ühishuvi esindamiseks

või

(1) Korteriühistu on korteriomandiseaduses (RT I 1994, 28, 426) nimetatud mittetulundusühistu, mille on korteriomanikud moodustanud selleks, et ühiselt majandada

---

¹ Avaldame Justiitsministeeriumi juures tegutseval õigusaktide keeleteoimetajate seminaril osalejate tähelepanekuid ja arvamusi seaduste keele kohta.

² RT I 1995, 61, 1025.

ehitise ja maatüki mõttelisi osi, mis on korteriomandite eseme osad, ning et esindada ühistu liikmete ühishuvi.

Ühildumisviga, seadustes üpris sagedane külaline, riivab silma § 4 lõikes 1: *Korteriühistu põhikirja võtab vastu asutamiskoosolek ja muudab liikmete üldkoosolek.* Selles lauses on korteriühistu põhikirja omastavas käändes, millega väljendatakse täissihitist. Üldkoosolek aga muudab *põhikirja*. See on osastav kääne ja väljendab osasihitist. Asja saab parandada, kui sõna *muudab* ees korrata sõna *põhikiri* osastavas käändes:

... põhikirja muudab ~ võib muuta liikmete üldkoosolek.

Mõttehägusust võib täheldada ka § 4 lõikes 2: *Vastuvõtmise või muutmise poolt peab olema rohkem kui pool häälte üldarvust.* Põhikirja vastuvõtmise või muutmise poolt saab olla ikkagi hääle andja, s.o ühistu liige:

Põhikirja vastuvõtmiseks või muutmiseks on vaja, et selle poolt hääletab üle poole ühistu liikmetest.

Paragrahvi 9 lõikes 1 räägitakse *korteriomandi eseme mõtteliste osade majandamise kulude nõuete tagamisest*. Tagada saab siiski nõuete rahuldamist, mis ilmneb ka sama paragrahvi lõike 2 sõnastusest *korteriühistu võib nõuda hüpoteebiga tagatud nõude rahuldamist ...*

Viimasel ajal on hakatud üha enam moodustama selliseid kõrvallause või lauselühendiga algavaid liitlauseid, kus asesõna kasutatakse enne nimisõna, mida ta asendab. Selline on näiteks § 11 lõike 2 sõnastus: *Sõltumata talle kuuluvate korteriomandite arvust, ei ole korteriühistu liikmeks oleval juriidilisel isikul korteriühistu liikmete üldkoosolekul osalemisel rohkem kui pooli häältest, kui korteriühistu põhikirjas ei sätestata teisiti.* Ebatäpne on siin ka väljend *ei ole ... rohkem kui pooli häältest*. Lauset on võimalik selgemini sõnastada, eriti kui loobuda mõttetust eitamisest:

Korteriühistu juriidilisest isikust liikmel on talle kuuluvate korteriomandite arvust olenemata korteriühistu liikmete üldkoosolekul kuni pool häältest, kui korteriühistu põhikirjas ei ole sätestatud teisiti.

Probleeme on selles seaduses tähtaegade sõnastamisega. Paragrahvi 13 lõikes 1 öeldakse, et üldkoosoleku otsus jõustub *otsuse tegemise ajast*. Eesti õiguse tava on väljendada jõustumise aega alalütleva käände abil ja siinsel juhul sobib kasutada ka sõna *päev*:

otsus jõustub selle vastuvõtmise päeval.

Sama eksitavalt on tähtaeg sõnastatud § 16 lõikes 4: *Kõik elamu majandamiseks sõlmitud lepingud lõpevad kolme kuu jooksul pärast nende üleandmist ühistule, kui ühistu neid ei pikenda.* Kuidas seda mõista? Leping lõppemine kolme kuu jooksul võib tähendada ka

seda, et leping lõpeb paari tunni pärast. Tarbetu on rääkida *kõigist* lepingutest – Eesti õiguses on ainsus üldistavam kui mitmus. Ilmselt on mõeldud, et

elamu majandamiseks sõlmitud leping lõpeb selle üleandmisest arvates kolme kuu pärast, kui ühistu lepingu kehtivusaega ei pikenda

või

elamu majandamiseks sõlmitud leping lõpeb kolme kuu pärast arvates päevast, millal on leping ühistule üle antud, kui ühistu lepingu kehtivusaega ei pikenda.

Terminoloogilise hägususe kohta on näide § 7 lõikes 3: *Korteriomandi võõrandamisel või pärimisel on korteriomandi omandaja kohustatud korteriühistule tasuma korteriomandi võõrandaja või pärandaja poolt tasumata jäänud majandamiskulude ja muude maksete eest*. Siin on majandamiskulusid nimetatud makseteks – eri sisuga mõisted on viidud ühe mütsi alla. Jah, *kulude tegemise eest* saab tasu nõuda ja maksta, kuid vale on öelda, et *maksja tasub makse eest*. Ta **hüvitab** kulud, mis tema heaks on tehtud, makstes need kinni. Ei saa rääkida *tasumisest kulude ja maksete eest*. Sama paragrahvi lõikes 4 on kõneldud koguni *majandamiskulude maksmisest, sõna eest* on hoopis ära jäänud. Tasuda saab siiski *kulude eest*.

Ohrtrasti on kõnealuses seaduses kasutatud sõnu *poolt, vastav ja osas*, liialdatud on juristide soosingus oleva alalütleva käändega, näiteks *olemasolul, võõrandamisel või pärimisel ...*) – mõttehämärust on palju. Mõistatuslikku seadust on raske järgida. Kas sätte *korteriühistu olemasolul lähevad korteriomandi võõrandamisel või pärimisel korteriomandi võõrandajale või pärandajale kuuluvad korteriühistu liikme õigused ja kohustused üle korteriomandi omandajale korteriomandi ülemineku hetkest järgija on õigel teel, kui ta siin esitatud sõnastuse põhjal eeldab, et **kui korteriomand läheb võõrandamise või pärandamise teel üle teisele isikule, lähevad korteriomaniku õigused ja kohustused sellele isikule üle omandi ülemineku päeval?***

ENDEL KUUS

II. Tähelepanekuid etendusasetuse seaduse³ keele kohta

Etendusasetuse seadus võeti vastu 11. juunil 2003. Selles defineeritakse etendusasetuse mõiste ning määratakse kindlaks etendusasetuse tegevuse korraldamise ja rahastamise ning etendusasetuse aruandluse alused.

Artiklis tuleb juttu selle õigusdokumendi keelekasutusest. Seadust lugedes on jälgitud, mida selles võiks esile tõsta ning kas olnuks otstarbekas mõni mõte ka teisiti kirja panna.

On tunda, et eelnõu ette valmistades on keelereegleid püüdnud järgitud. Teksti sõnastus on lihtne ja arusaadav, ei ole kasutatud sõnu, millel pole kuigivõrd kandepinda. Võõrsõnad

³ RT I 2003, 51, 353.

on tuntud: *konkurss, munitsipaalasutus, reguleerima, juriidiline, koordineerima, repertuaar, struktuur* jt. Mõnd sõna või terminit peaks siiski selgitama, näiteks *tuletatud teos* ja *sidevahendite andmed*. Tegu on küll eestikeelsete väljenditega, kuid nende sisu ei pruugi olla läbinähtav.

Seaduses on kindlaks määratud, mis on *etendusasutus* ja mis tähenduses seda sõna on kasutatud. Üksikasjalikult on kõneldud etendusasutuse ülesannetest, tema tegevuse korraldamisest ja asutuse juhtkonnast. Asutuse struktuuriüksuste loetelu ja muud loetelud on loogilised ja korrektsed. Loetelud on rühmitatud ja õigesti kirjavahemärgistatud.

Etendusasutuste liikide puhul on asutuse täisnimetusele lisaks märgitud selle lühem variant (§ 2 lg 2):

etendusasutus, kes toimib Kultuuriministeeriumi hallatava riigiasutusena – riigietendusasutus;

etendusasutus, kes toimib kohaliku omavalitsuse asutusena – munitsipaaletendusasutus;

etendusasutus, kes toimib riigi asutatud või riigi osalemisel asutatud sihtasutusena – sihtasutusena tegutsev etendusasutus;

käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatata eraõiguslike juriidiliste isikute kohta käivate seaduste alusel tegutsev etendusasutus – eraetendusasutus.

Asendusnimetused on küll pikad ning pole eriti suupärased, kuid võimaldavad säästa ruumi ja tagada teksti haaratavuse.

Terminikasutus

asutama, moodustama ja rajama

Tavakeeles on nõnda, et *asutus asutatakse, luuakse, rajatakse*, seevastu *komisjon* või *nõukogu moodustatakse*. Näiteks *loomenõukogu moodustamise kord* (§ 8 lg 2).

Selles seaduses tekitab aga nende sõnade kasutamine küsimusi.

§ 2 lg 4: *juriidiliste isikute asutamise ja nendes osalemise seadus.*

Aga § 3 lg 1: *Riigietendusasutuse ... moodustab... kultuuriminister ...*

§ 17 lg 1: *...toetuse kavandamiseks ning jaotamiseks moodustab kultuuriminister nõuandva komisjoni ...*

Aga § 5 lg 4: *Etendusasutuse direktori ... ülesandeid võib etendusasutuse moodustaja otsusel täita sama isik või*

§ 6 lg 2: *Etendusasutuse moodustaja sõlmib direktoriga tähtjalise töölepingu ...*

On kasutatud ka mõlemat, nii *moodustajat* kui ka *asutajat*.

§ 9 lg 4: *Arengukava saadetakse etendusasutuse moodustajale või asutajale kooskõlastamiseks.*

§ 11 lg 3: *Repertuaariplaani saadetakse etendusasutuse moodustajale või asutajale teadmiseks.*

§ 13 lg 4: *Jäädvustatavate teoste loetelu esitatakse etendusasutuse moodustajale või asutajale teadmiseks.*

Paragrahvist 3 selgub, et tahetakse vahet teha ka riigietendusasutuse ja munitsipaaletendusasutuse loomisel ning eraetendusasutuse rajamisel.

Paragrahvi 3 lõigetest 1 ja 2 on näha, et *riigietendusasutus* ja *munitsipaaletendusasutus* moodustatakse, § 3 lõikest 4 aga, et *eraetendusasutus* asutatakse.

Esmapilgul arusaamatu sõnakasutus on ilmselt mõeldud tähistama erisugust sisu. Näib, et asutusi soovitakse sel moel eristada nende omandivormist ja kapitali kuuluvusest lähtudes. Spetsialisti jaoks ehk ongi sõnadel *moodustama* ja *asutama* oma tähendusvarjund, ent tavakõneleja jääb see mõistetamatuks.

korraldama ja läbi viima

Palju on räägitud ühendist *läbi viima* ning soovitatud selle asemel kasutada muid väljendeid, näiteks *viib küsitluse läbi > küsitleb, võistlus viidi läbi (>peeti) võimlas, koosoleku läbiviimise (>pidamise) aeg, seminari viib läbi (>korraldab) firma*. Ometi ei ole läbiviimine päriselt taandunud. Seda näitab kas või seadusteksti lõik.

§ 6 lg 1: *Etendusasutuse direktori vaba ametikoha täitmiseks korraldatakse avalik konkurss. Konkursi läbiviimise tingimused ja korra kehtestab ning konkursi korraldab etendusasutuse moodustaja*. Piisaks ühendist *konkursi tingimused ja korra... või siis konkursi toimumise tingimused ja korra*.

tähtaeg ja tähtpäev

Nende sõnade tähendust seletab ÕS nõnda: *tähtaeg* – 'määratud ajavahemik või kuupäev' (*laenu tagastamise tähtaeg, tähtaega pikendati*), *tähtpäev* – 'määratud kuupäev' (*laenu tagastamise tähtpäev on 1. mai*). Seadustekstis on kasutatud mõlemat.

§ 22 lg 2: *Riigietendusasutus ja sihtasutusena tegutsev etendusasutus esitavad oma tegevuse statistilise aruande ... ettenähtud tähtaja jooksul, aga*

§ 18 lg 1: *Taotluse esitamise tähtpäev avalikustatakse Kultuuriministeeriumi veebilehel.*

Tähtajana on silmas peetud ajavahemikku ja *tähtpäevana* kuupäeva.

käesolev

Seadusest on lugeda:

§ 2 lg 2: *Käesolev seadus reguleerib sellise etendusasutuse tegevust...*

§ 2 lg 3: *Käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatata...*

§ 2 lg 4: *Käesolevas seaduses sätestamata küsimuses juhindub etendusasutus sihtasutuste seadusest.*

On juhitud tähelepanu, et sageli korduv sõna *käesolev* on enamasti liigne. Täielikult seda sõna välja tõrjuda pole õnnestunud. Alati ei ole see ka otstarbekas, näiteks kui on tarvis rõhutada, et tegemist on just praegu loetava seadusega.

Vajalikud kaassõnad peale ja korral

Üldiselt väidetakse, et kaassõna tuleb kasutada ettevaatlikult. Ettevaatlikkus ei ole aga hea siis, kui kaassõna on väljendi ühemõttelisuse seisukohast hädasti vaja. Nii on lood näiteks kaassõnade *peale* ja *korral* tarvitamisega:

*otsuse peale tuleb edasi kaevata, mitte otsusele tuleb edasi kaevata;
passi kaotamise korral, mitte passi kaotamisel.*⁴

Etendusasutuse seaduses on kaassõnad omal kohal:

§ 13 lg 3: *Jäädvustamisele kuuluvate (parem jäädvustatavate) teoste loetelu kehtestab etendusasutuse juht loomenõukogu ettepaneku alusel.*

§ 14 lg 1: *Võimaluse korral lisatakse toimikusse teose salvestus.*

§ 19 lg 2: *Lõpliku otsuse riigieelarvest toetussummade taotlemise kohta ning nende jaotamise kohta teeb ... kultuuriminister.*

Üksainus kord on tekstis kaassõna ära jäänud ja selle asemel on kasutatud alalütlevat käänet:

§ 5 lg 4: *Etendusasutuse direktori ja loomingujuhhi ülesandeid võib moodustaja otsusel (parem otsuse kohaselt, otsuse järgi, otsuse põhjal, otsuse alusel) täita sama isik ...*

Tähtaja sõnastamine

Seaduses on tähtajad sõnastatud õigesti: on nimetatud toiming, millest alates tähtaeg hakkab kulgema, ja öeldud tähtaja pikkus.

§ 3 lg 3: *...teatab ... kultuuriministrile kirjalikult kümne tööpäeva jooksul, arvates otsuse tegemisest.*

§ 20 lg 1: *Kultuuriministerium sõlmib ühe kuu jooksul pärast ... eelarve kinnitamist ... lepingu ...*

Kokkuvõte

Etendusasutuse seaduse teksti silujad on tarbetu oskuslikult kõrvaldanud. Sõnastus on täpne, üleliigseid sõnu ega liiga pikki lauseid seaduses ei ole. Hästi läbi mõeldud ja asjalikult sõnastatud seadust on ladus lugeda, sest mõtte tagaotsimiseks pole tarvis vaeva näha.

KAI ADAMSON

⁴ Vt K. Alasi. Õigusaktide ja nende jaotiste nimetuste õigekeelsus. – Õiguskeel 1996, nr 4, lk 18–23; K. Alasi. Põhiseaduse keelekasutus. – Õiguskeel 1997, nr 1, lk 11.

ISIKUNIMI JA SELLE ÕIGUSLIK REGULATSIOON (3)

(Algus Õiguskeeles nr 2 ja 3)

2. ISIKUNIME ÕIGUSLIK KORRALDUS EESTIS

Ajaloo professor Aadu Musta järgi pärinevad esimesed andmed isikunimede õigusliku regulatsiooni kohta Trento kirikukogu 1563. aasta otsusest, mis nõudis katoliku preestritelt, et lapsele pandaks ristimisel kristliku pühaku nimi. Kui vanemad sellega nõus ei olnud, tuli pühaku nimi lapse nimele lisada. See pidi vältima olukorra, et lastele antakse nimesid, mis ei ole vana testamendi kohaselt kristlusega otseselt seotud (nt *Abraham*, *Samuel*, *Rachel*). Sama otsusega kehtestati ka kaks peamist põhimõtet perekonnanimede vallas: abiellumisel saab pruut peigmehe perekonnanime ning lapsed saavad automaatselt vanemate perekonnanime. See printsiip juurdus kiiresti ka protestantlike kirikute praktikasse.¹

Järgmine uuendus nimekorralduses tehti Suure Prantsuse revolutsiooni ajal, kui inimestele anti täielik vabadus nimesid valida. See tõi kaasa suure segaduse. Näiteks pandi ka selliseid nimesid nagu *Mort aux Aristocrates* (Surm Aristokraatidele), *Café Billard* (Piljardi Kohvik). Et luua nimesid mingitki korda, võeti Napoleon Bonaparte'i ajal, 1803. aastal vastu seadus, mis keelas ajalooliselt tuntud nimede andmise ning soovitas lähtuda kindlast nimestikust, mis sisaldas eelkõige piiblinimedest tuletatud nimesid.²

Isikunimede õiguslikust korraldamisest Eesti- ja Liivimaal saab rääkida alates XIX sajandi algusest, kui talupoegadele anti perekonnanimed. Enne üldist nimepanekut kandsid perekonnanimesid vaid linnaeestlased. Maarahvast nimetati enamasti talukoha järgi (*Lehtmetsa Toomas*). Matthias Johann Eiseni arvates said kõige varem perekonnanimed saarlased, sest meremeestena tuli neil suhelda välismaailmaga. Näiteks 1453. aastast on nimeregistritesse kirja pandud *Marten Muddenkull Pühas*, *Lembyth Thomal Karjas*, *Peter Kys Sörvel*. Vabakslastud eestlastele anti enamasti saksa perekonnanimi, mis pidi näitama, et nad ei kuulu talupoegade hulka.³

2.1. Nimekorraldus XIX sajandil ja XX sajandi algusaastatel

Ei maksa arvata, et perekonnanimede andmine tulenes ainult Eesti- või Liivimaa sisearengutest. See oli XIX sajandi alguses aktuaalne kogu saksa kultuuriruumis. Riigialamatele perekonnanimede andmine tehti kõige varem kohustuslikuks Austrias (1787), seejärel Maini-

---

¹ A. Must. Eestlaste perekonnanime allikad. Tartu 2000, lk 40.

² Sealsamas, lk 40–41.

³ M. J. Eisen. Sugunimede tekkimine. Eestlasele eesti nimi. – Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetised, Tartu 1921, lk 12.

äärses Frankfurdis (1807), siis Reinimaal ja Vestfaalis (1808), Badenis (1809), Preisimaal (1812), Baieris (1813). See jätkus hiljem mujalgi.

Aadu Musta andmetel leidis esimene teadaolev perekonnanime ulatuslik andmine Eesti aladel aset Võrumaal Kanepi kihelkonnas juba 1809. aastal, s.o kümnekond aastat enne pärisorjuse kaotamist. Initsiaatoriks oli estofiilne rahvavalgustaja ja esimese eestikeelse ajalehe "Tarto maa rahwa Näddali-Leht" üks asutaja, Kanepi pastor ja Võrumaa praost Johann Philipp von Roth.

Üleüldine perekonnanime panek algas pärast talurahva pärisorjusest vabastamist. 23. mai 1816⁴ ja 26. märts 1819 töid vastavalt Eesti- ja Liivimaa elanikele sunnismaisusest vabanemise ja liikumiskiirangute vähenemise kõrval ka nimelise vabaduse: isikute täpsemaks identifitseerimiseks tuli kasutusele ametlikult fikseeritud püsiv ja pärandatav perekonnanimi.

Liivimaa talurahvaseaduse⁵ §-de 5, 8 ja 9 järgi tuli Liivimaal perekonnanime panek läbi viia kümne aasta jooksul, st lõpetada 1826. aastaks. 1823. aasta jüripäevaks tuli vabastada pooled peremehed, aasta hiljem kõik ülejäänud. Ka sulased ja mõisateenijad pidid vabaks saama kahes võrdses osas: 1825. ja 1826. aasta jüripäevaks. Need, keda mõisnik kavatses priiks lasta, pidid sellest teada saama eelmise aasta mihkclipäevaks. Liivimaa talurahvaseaduse §-s 11 oli sätestatud, et kõik suguvõsad ja ka need, kel suguvõsa pole, peavad saama perekonnanime, mis kirjutatakse ristinime järele. Seega vormistati talupoegade perekonnanimed samamoodi kui linlaste omad. Liivimaa talurahvaseaduse § 11 keelab kord valitud perekonnanime ilma kohtu teadmata muuta. Sama seaduse § 12 täpsustab, et Liivimaal pidid 1. augustiks 1826 kõik "hingeraamatud valmis olema, kus meeste- ja naisterahvad koos oma perekonnanimedega kirjas on. Kõik, kes ühe kogukonna ligi kirjutatud, pannakse oma päris jääva liignimega hingeraamatusse ja neid peab ka ühe ja sellesama nimega kiriku-hingeraamatusse panema."

Perekonnanime valikul olid ka piirangud: ei tohtinud võtta "ei rummalat, ei teotavat egga ka mõisawannemite suggoseltsi nimme"⁶. Otto Wilhelm Masing hoiatas ka, et vennad ei võtaks erisuguseid nimesid, et ei võetaks juba nagunii palju kasutusel olevaid *son*-lõpuga nimesid, vaid ammutataks uusi nimesid peamiselt talunimedest või loodusest.⁷

21. augustil 1822 saatis Liivimaa kindralkuberner markii Philippo Paulucci välja patendi, mis pani mõisa- ja kirikuvalitsustele kohustuse küsida igalt peremehelt, kellele mihkclipäeval priilaskmist ette kuulutatakse, missugust perekonnanime ta endale tahab. Valitud nimi tuli kirja panna ja hiljemalt 1823. aasta 23. jaanuariks kohalikule kihelkonna kohtule saata. Hiljem vabaks saavatele talupoegadele pidi nimi antama igakordsel väljakuulutamisel, kusjuures tuli arvestada nende sugulastele antud nimesid.⁸

⁴ Kõik daatumid peatükis 2.1 on esitatud vana kalendri järgi.

⁵ Originaali tiitel: Lihwlandi-ma Tallorahwa Seadus. Tartu 1820.

⁶ Vt Marahwa Näddala-Leht. 20. detsember 1822.

⁷ Sealsamas.

⁸ **M. Valner.** Kuidas meile perekonnanimed pandi. Minevikumälestusi. – Põlvamaa kodulookogumik. Põlva 1998, lk 50.

12. mail 1822 peeti Liivimaal Põlva kihelkonnas konvent, millest võtsid osa kohalikud mõisnikud ning kirikuõpetaja ja koolikirjanik Johann Georg Schwartz. Et nimede panek oleks ühtne ja kulgeks plaanipäraselt, anti kogu asi kirikuõpetaja hoolde. Selleks oli ka igati arvestatav põhjendus: õpetajal oli kogu kihelkonna talupoegade nimekiri juba olemas ja see asjaolu pidi aitama segadusi oluliselt vähendada. Otsustati, et mitte ainult 1823. aasta jüripäeval vabanevad, vaid kihelkonna kõik talupojad peaksid endale nime valima ja et kogu nimepanek tuleks lõpule viia juba enne 1823. aasta mihkclipäeva.⁹

Viimati nimetatud sündmusel oli ka laiem mõju: 1822. aasta 31. augustil saatis Liivimaa kubermanguvalitsus välja ringkirja, milles soovitati panna kõigile neile talupoegadele, kes veel priiki polnud saanud, nimed kihelkonnakonventidel. 1822. aasta 30. septembri ringkirjas toonitas kindralkuberner, et kuigi priinimede valimine on talupoegadele vabaks antud, peaksid just kirikuõpetajad oma nõu ja mõju rakendama, et talupojad endale rumalaid nimesid ei võtaks. Nimepanijad, s.o mõisnikud, kirikuõpetajad, sageli ka külakupjad ja vöörmüürid märkisid nimevõtjate soovi ja valiku üles, kuid sageli muudeti-moonutati soovitud nimesid ümberkirjutamisel. Nii sai *Nõmmeperest Nõmmeberg, Saarest Saarmann*. Neile, kes endale nime valida ei osanud, määrati see mõisa poolt. Nii tekkisid *Eitea, Poleiühtid, Mina, Ise*.¹⁰

Kõige mõistlikumad nimepanijad ja -võtjad olid Saaremaal: seal registreeriti enim eestipäraseid liignimesid ning paiguti puudusid võõrkeelsed nimed täiesti.¹¹ Arvatavasti oli siin põhjuseks saarlaste pikk meresõidutraditsioon, mis sundis neid liignimesid võtma juba XV sajandil. Seevastu aga Pärnumaal taotleti kõige rohkem saksapäraseid nimesid.¹²

Eestimaa kubermangu talurahvaseaduses nimepanekut ei reguleeritud. Seetõttu võeti seal õppust Liivimaa kogemustest, vältides ühtlasi Liivimaal laialt levinud nimesid.

Kulus kaks aastakümnet. 1835. aastaks olid nii Liivi- kui ka Eestimaa talupojad saanud endale perekonnanimed, mis annavad aimu ka XIX sajandi eestlasest talupoja maailmapildist.¹³ Peatugem nendel nimedel lähemalt.

⁹ V. Reiman. Haridusloolised pildid I. Kuidas meile priinimed pandi. – Postimees 26.–28. märts 1898.

¹⁰ M. J. Eisen. Sugunimede tekkimine. Eestlastele eesti nimi, lk 14; A. Must. Eestlaste perekonnaloos allikad, lk 55; E. Rajandi, H. Tarand. Perekonnanimedest ja nende uurimise ülesannetest. – Keel ja Kirjandus 1966, nr 4, lk 227; A. Saareste. Eesti liignimedest varemalt, nüüd ja tulevikus. ERK. Üld-, Majandus- ja Kultuuripoliitiline Ajakiri 1934, nr 9/10, lk 140–141; A. Saareste. Kaunis emakeel. Lund 1952, lk 67.

¹¹ M. Eisen. Sugunimede tekkimine. Eestlasele eesti nimi, lk 16–27; M. Kallasmaa. Muutuv ja püsiv nimemaailm. – Keel ja Kirjandus 1988, nr 8, lk 478–485.

¹² A. Grönberg. Iseseisvuse eelvoitluses (1906–1917). Omariikluse saavutustes (1918–1940). – Eesti Üliõpilaste Seltsi ajalugu II. Montreal 1985, lk 558.

¹³ Vt V. Ernits. Nimede kasutamine kultuuriloolise nähtusena. – Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetised, 1921, lk 16–27; M. Kallasmaa. Muutuv ja püsiv nimemaailm. – Keel ja Kirjandus 1988, nr 8, lk 477–485; H. Must. Eestlaste perekonnanimedest. – Tulimuld 1957, nr 6, lk 282–285; E. Rajandi, H. Tarand. Meie perekonnanimede liigitamisest ja seletamisest. – Keel ja Kirjandus 1966, nr 7, lk 397–402; A. Saareste. Kaunis emakeel, lk 67; A. Saareste. Pilk Eesti nüüdseile perekonnanimedele. – Eesti Üliõpilaste Seltsi Album 1934, nr 10, lk 88–99; R. Seeberg-Elverfeldt. Tartu eesti perekonnanimed 17. sajandi esimesel poolel. – Eesti Keel 1932, nr 4, lk 121–123.

Kõige sagedamini on liignime aluseks olnud kohanimi, näiteks *Haavakivi, Murrik, Mäeall*. Teisel kohal on ristnimed: *Laur, Nigul*. Järgnevad isanimed koos sõnaga *poeg* või lõppudega *-son* või *-sen* (*Pärtelpoeg, Tõnisson, Johansen*), ameti- või seisusenimed (*Kangur, Kubjas, Leibur, Kõrtsmik, Sulane, Sundja*), hõimu- või rahvusenimed (*Harjakas, Hämelane, Hiidlane, Saks, Polak*). On austavaid või halvustavaid hinnanguid andvaid nimesid (*Kõvamees, Raudjalg, Ustav*, aga ka *Kiilaspea, Tedreaju, Püksipaik*), loodusnähtuste või -objektide nimesid (*Koit, Kõue, Vihm, Allikas, Poopuu, Mahlamets*), loomadega seostatavaid nimesid (*Hurt, Täkk, Mesikäpp, Härjapää, Kalasilm, Nokk*), somaatikasse kuuluvaid nimesid (*Pea, Suu, Süda, Luu, Nahk, Sapp, Kamal, Muhk, Veri, Keel*), sugulust väljendavaid nimesid (*Pere, Hõim, Isak, Onu, Nõbu, Lell, Vend*), esemenimesid (*Aer, Raudvasar, Kulp*) ja toitude nimesid (*Leib, Kakk, Kama, Rokk, Viin, Puskar*). Nimena on kasutatud omadussõnu (*Armas, Julge, Kuiv, Odav, Põhjato, Armolik, Hüva, Vastane*). Tähelepandavad on arvukalt antud abstraktse sisuga nimed, mis teiste rahvaste puhul on haruldased (*Algus, Kangus, Lootus, Lõpp, Mõistus, Otsus, Rohkus, Tarkus, Tüli, Õigus*). On kasutatud ajaga seostatavaid mõisteid (*Kevade, Tali, Ajasta, Kuu, Jõulu, Reede, Hommung*) ja „kuulatavaid“ nimesid (*Hääl, Kära, Loba, Pauk, Sõna*). Haruldased on arvsõnalised nimed (*Null, Viiskuus, Neljandik, Tosin*). Veelgi haruldasemad on asesõnalised nimed (*Mina, Ise, Meil*). Tähelepanu väärib tegusõna eri vormide rohkus, vahel koos muude sõnadega (*Hüüdma, Võites, Läks, Matea, Kuulmata, Käige, Vii, Kiusalas*). Tuleb ette ka määrsõnalisi nimesid (*Edasi, Kõrval, Miks, Muidu, Sorgus, Üksi*). Üpris haruldased on nimena kasutatavad helijäljenduslikud sõnad (*Kurnau*).

Eelnenust ei tohi järeldada, nagu oleksid kõik eestlaste perekonnanimed olnud eestikeelsed. Võib leida näiteks heebrea (*Amos, Hiiop, Tobias*), kreeka-ladina (*Brutus, Romulus*) või ka hispaania (*Prima*) nimesid. Samuti on mustlaskeelse algupäraga (*Sangernebo*), poola (*Jankovits, Pürkovski*) ja läti keelseid nimesid (*Gailit, Irbe*). Tähelepanuväärsed on mitmed soome nimed, mis olid levinud peamiselt Põhja-Eestis (*Torpar, Suudar, Hanko*). Vene nimesid oli vähesel määral Lääne-Eestis (*Šidovski, Korjevski*), peamiselt aga Kirde-Eestis (*Ostrov, Šubka*), kuid ka Kagu-Eestis (*Ratnik*). Üle-eestiliselt võis leida eesti-vene seganimed (*Bernakov, Kuperjanov*). Rootsi algupäraga nimesid oli peamiselt saartel ning loode- ja põhjarannikul (*Polding, Börjer, Eik, Kvarnström, Einholm*). Suurem osa võõrapärastest nimedest pärines aga saksa keelest (*Grümann, Faulbaum, Stok, Arbeiter*). Samuti võis leida mitmeid saksa-eesti seganimed (*Kruusmann, Loorberg, Andersson*).

Uued perekonnanimed ei juurdunud kohe ja üheselt. Esimestel aastatel pärast nimede panekut kasutati veel lisanimesid. Tuli ette olukordi, kus ühel inimesel oli kaks või enam nimekuju või isegi eri nime – üks kroonu- või vallakirjades, teine kirikuraamatus, sest nimesaajad olid andnud kirikule teise perekonnanime kui mõisast saadud. Kirikukirjadesse kantud nimi kujunes tavaliselt lõplikuks, sest kui see kord juba ristimis-, laulatus- või matusedokumenti oli kantud, siis ei võinud seda enam muuta.¹⁴

¹⁴ M. J. Eisen. Sugunimede tekkimine. Eestlasele eesti nimi, lk 15.

Ent veel enne, kui uute nimedega korralikult harjudagi jõuti, algas juba ka nende muutmine. Üheks segaduste allikaks kujunes 1840. aastatel puhkenud usuvahetusliikumine. *Tõnudest-Tõnistest* said *Antonid*, *Gottliebist Bogdan*. Täpitähed jäeti ära: *Järsist* sai *Jaroslav*, *Jürist Juri*. Mõne perekonnanime kõla polnud vene keelele omane (*Pajupuu*, *Piitsoja*).

Muutusiid ka luterlaste nimed. Sageli tingis nimemuutmise sotsiaalse staatuse muutumine, mis tähendas, et *Jaani Rätsepast* või *Ants Kases* sai *Johannes Schneider* või *Hans Birk*.¹⁵ Nimemuutmise põhjuseks võis olla ka asjaolu, et suheldi peamiselt saksakeelses keskkonnas. Professor Aadu Must¹⁶ on analüüsinud aastatel 1853–1913 toimunud nimemuutmisi ning jõudnud järeldusele, et saksa nimesid võtsid peamiselt linnaeestlased. Mõnikord nimi tõlgiti (*Kangur – Weber*). Kõige populaarsemad olid maastikuelemente kirjeldavad nimed, nagu *Leinberg*, *Leetberg*. Soositud olid ka *mann-lõpulised* nimed: *Ermist* sai *Ermann*, *Kulmust Kolmann*. Jääb mulje, et vastsetele linlastele tundusid olevat eriti matslikud eestikeelsed loomanimed, mida kõige sagedamini saksapärasega asendati: *Karust* sai *Neumann*, *Kukest Brever*, *Rebasest Fuchs*, *Räimest Jürgens*, *Sääsest Rosenstengel*.

Villem Ernitsa andmetel oli 1917. aastal Rapla koguduse nimekirjas olnutest 30%-l saksakeelne perekonnanimi, lisaks 17%-l eesti nimi saksa lõpuga; 2%-l venekeelne ning 40%-l eestikeelne perekonnanimi, 4%-l eestipärane, kuid teadmata tähendusega, 6% nimedest olid teadmata algupärased. Seega võis eestipäraseks või vähemalt mitte võõrkeelseks pidada vaid pooli nimesid.¹⁷

Rahul ei oldud ka liiga sageli korduvate eesnimedega. Levinuimad eesnimed aastatel 1900–1918 olid naistel *Maria*, *Linda* ja *Leida* ning meestel *Johannes*, *Aleksander* ja *August*.¹⁸ Et aga neid nimesid polnud vaja põlvest põlve pärandada, oli neid ka lihtsam uuendada.

Üheks eesnimede allikaks kujunes eesti kirjandus. Näiteks *Vambola*, *Aita*, *Leili* pärinevad Saali samanimelistest ajaloolistest jutustustest, *Juta* ja *Endel* aga Faehlmanni müüdist “Juta ja Endel”. Eeskujul andsid rahvusliku liikumise tegelased, kel olid küll saksapärase nimed, nagu *Friedrich Reinhold Kreutzwald*, *Carl Robert Jakobson*, *Lydia Jannsen*, kuid kes kasutasid eestipäraseid varjunimesid, nagu *Ristmets*, *Linnutaja*, *Koidula*. Soovist kasutada eestipäraseid nimesid saab seega rääkida juba alates XIX sajandi keskpaigast.

Huvitava ideega tuli 1903. aastal välja kirjanik ja sõjaväelane Peäro-August Pitka (kirjanikunimega Ansomardi), kes soovitas muistsete ja unustatud eesti nimede taasleidmiseks pöörduda vere-lõpuliste kohanimedele poole. Ta soovitas ära jätta vere-lõpu ja lisada tüvele mehenime saamiseks *o* või asendada lõpus olev *u* *o*-ga, naisnimede saamiseks aga lisada *e* või *a*. Sellest, esmapilgul ootamatust ideest lähtudes on tuletatud palju ilusaid nimesid: *Alo*, *Asso*,

¹⁵ A. Must. Eestlaste perekonnanime allikad, lk 56–57.

¹⁶ Sealsamas, lk 57–58.

¹⁷ V. Ernits. Nimede kasutamine kultuuriloolisena nähtusena. Eestlasele eesti nimi. – Akadeemilise Ema-keele Seltsi toimetised, Tartu 1921, lk 18–20.

¹⁸ Andmed pärinevad Siseministeeriumist. Vt ka H. Saari. Eestlaste eesnimed eri aegadest. – Eesti A & O. Tallinn 1993, lk 190–192.

*Immo, Kaljo, Pääro; Ada, Elle, Eha, Illa, Kaia, Aada, Helga, Härma, Lehte, Liide, Saima, Virve, Ülla.*¹⁹

Võttes kokku Eesti XIX sajandi ja XX sajandi algusaastate nimekorralduse asjaolusid, tuleks esile tõsta järgmist:

- ulatuslik perekonnanimede andmine algas koos talurahva pärisorjusest vabastamisega XIX sajandi alguses (alates 23. maist 1816 Liivimaal ja 26. märtsist 1819 Eestimaal);
- Liivimaa talurahvaseaduse järgi viidi perekonnanimede panemine Liivimaal lõpule 1826. aastaks;
- Eestimaal kubermangus toimus perekonnanimede panek Liivimaa kogemusi järgides alles 1830. aastatel;
- XIX sajandil ei saa veel rääkida nimede eestistamisest.

2.2. ISIKUNIME ÕIGUSLIK KORRALDUS AASTATEL 1918–1940

Eesti Vabariigi sünni järel tekkis vajadus luua oma kodanike identifitseerimiseks nimekorralduse ühtsed alused. Esimene eestlasest haldusõiguse professor Artur-Tõeleid Kliimann õpetas oma üliõpilastele, et igal Eesti kodanikul peab olema ees- ja perekonnanimest kui kohustuslikest osistest koosnev nimi.²⁰

Nimeprobleemidega hakati vabariigi algusaastatel kohe ka tegelema. Oskar Kallas tõstas perekonnanimede probleemi juba 1917. aastal, kuid selle arutelu lükkus sõjajärgse sotsiaalpoliitilise olukorra tõttu edasi. Esimese isikunimesid käsitleva õigusakti võttis Asutav Kogu vastu 17. detsembril 1919. See oli perekonnanimede muutmise seadus.²¹

Enne seda kehtisid Eesti aladel Vene impeeriumi seadused. Neis ei käsitletud nimekorraldusprobleeme piisava põhjalikkusega, olid ka erisugused nimetraditsioonid. Nii kuulus Balti kubermangus sageli perekonnanime juurde selle kandja sotsiaalset staatust või seisuslikku kuuluvust märkiv isis *von*. Nime sai muuta üksnes tsaari eriloal.

1920. aastal võttis Asutav Kogu vastu seisuste kaotamise seaduse,²² mille järgi seisust märkiv tiitel *von* ega ka aunimi enam ametliku nime koosseisu ei kuulunud. Fakultatiivsete nimeosistena lubati lisada üksnes teaduskraade ning militaar- ja tsiviilauastme nimetusi.

2.2.1. Eesnime õiguslik korraldus

Vaatlusalustel aastatel reguleeriti eesnime oluliselt vähem kui perekonnanime. Eesnimedega oli ka vähem probleeme: neid ei soovitud eriti sageli muuta, parandada ega eestistada, kuigi korrastamist vajasisid needki.

¹⁹ **Ansomardi.** Nimede asjus. – Linda 1903, nr 48, lk 844–845.

²⁰ **A.-T. Kliimann.** Nimeõigus. – Eesti Politsei 1931, nr 2, lk 78.

²¹ RT 1920, 2/3, 15.

²² RT 1920, 129/130, 254.

Eesnime panekut reguleeriti esimest korda 1931. aasta 20. märtsil perekonnaseisu seaduse kohta antud juhtnõõride muudatuse²³ § 26 lõikega 4. Selle järgi ei võinud lapse sünniakti kanda nime, mis oli vastuolus heade kommetega, võinuks tekitada avalikku pahameelt või olla naeruväärne. Samuti ei võinud akti kanda poeglapse nime, mis oli üldiselt tuntud tütarlapse nimena, ja tütarlapse nime, mis oli üldiselt tuntud poeglapse nimena.

Ristimisel – siis kanti nimi ka registrisse – võidi eesnime panekust ka keelduda, kui see polnud kiriku arvates kohane. Näiteks võidi tagasi lükata sellised eesnimed nagu *Tšotš*, *Järli*, *Seteree*, *Sonny-Boy*, sest need polnud eesti keelele omased.

Perekonnaseisumetnikul ei olnud õigust keelduda vastsündinule antava nime registreerimisest põhjendusega, et esitatud nime pole varem kasutatud. Kui tekkis kahtlus, kas nimi sobib enam poisile või tüdrukule, võis ametnik pöörduda järelepärimisega Siseministeeriumi poole. Lapsele antavate nimede hulk ei olnud piiratud, õigemini piiras seda üksnes formulari lahtri suurus.

Tegelikult kujunes tollal probleemiks hoopis inimeste soov nimesid võõrapärasustada. Nii said näiteks *Karlidest*, *Maridest* ja *Lillidest Carlyd*, *Maryd* ja *Lillyd*.

Lahendamist nõudis vanas kirjaviisis registreeritud eesnimede, nagu *Mina*, *Lisa*, *Jürri*, *An*, kohandamine uue kirjaviisiga: *Miina*, *Liisa*, *Jüri*, *Ann*.

Kuni 1. juulini 1926, mil hakkas kehtima perekonnaseisu seadus,²⁴ võis eesnime muuta ka seoses usuvahetusega. Kui valiti usk, mida esindav vaimulik võis seaduste kohaselt muudatusi ametlikult registreerida, oli selline nimevahetus ka juriidiliselt kehtiv. Nii muutus näiteks kuulsa eestlasest juristi *Friedrich Fromhold Martensi* nimi pärast usuvahetust *Fjodor Fjodorovič Martensiks*.

1934. aasta alguses kirjeldas Siseministeeriumi omavalitsuste talituse inspektor Teofil Teder juhtumeid, kus kehtiva korra kohaselt ei saanud eesnime muuta, kuigi see oli hädavajalik. Oli olukordi, kus kirikuraamatus registreeritud nimi ei vastanud vanemate soovile, sest nime oli fikseerinud omaaegne vaimulik, kes eesti keelt ei vallanud (evangeelses luterlikus kirikus peeti kirikuraamatuid sageli saksa keeles, apostliku õigeusu kirikus aga vene keeles). Õigeusu kirikutes pandi lapsele sageli hoopis pühaku nimi, kuigi peres kutsuti teda suupärasema nimega.

Lahendusi otsiti ja leiti praktikast. Näiteks järeldati Riigikohtu tsiviilosakonna 1927. aasta 7. aprilli otsuse alusel, et vana kirjaviisi asendamine uuega ja keeleparanduste tegemine on niivõrd igapäevane asi, et seda ei peaks lugema nime muutmiseks. Seda võib perekonnaseisumetnik teha asjaajamise korras isiku enda sooviavalduse põhjal, ilma kohtuotsuseta.

---

²³ RT 1931, 27, 165.

²⁴ RT 1925, 191/192, 110.

1934. aasta nimekorralduse seaduse²⁵ § 19 järgi oli eesnime muutmine võimalik siis, kui nimi oli võõrkeelne, kui sooviti tarvitada mitmest nimest ainult üht või kui oli muu põhjus, mida siseminister pidas mõjuvaks. Paragrahvi 19 viimase lõike kohaselt võis alla 18-aastane isik oma eesnime muuta ainult vanemate või eestkostjate nõusolekul, kusjuures eestkostja nõusolek tuli kinnitada vaeslastekohtus. Seaduse § 22 alusel võis siseminister kuulutada eesnime muutmise sooviavaldaja kulul Riigi Teatajas, kusjuures seda avaldust oli võimalik kolme kuu jooksul vaidlustada. Pärast selle tähtaja möödumist otsustas siseminister nimekorralduse seaduse §-de 23 ja 24 alusel, kas esitatud vastulaused on põhjendatud, ja tegi lõppotsuse, kinnitades selle oma allkirjaga.

15. jaanuaril 1935 väljastas Siseministeerium ringkirja nr 1021 nimede eestistamise korra kohta. Ilmselt põhjustas selle levima hakanud tendents eesnimelisi eestistamise asemel hoopis võõrapärastada. Nii said eesti lapsed endile nimeks *Afinogen, Varfolomei, Hrissantf, Eutühhus, Febroonia, Hipoliit, Idomeneus* jm. Eestlastele sobimatute nimede hulka olid neil aastatel arvatud ka nimed, mis tänapäeval imestust ei ärata, nt *Elfriide, Miralda* jm.²⁶ Nimede eestistamise käigus püüti järgida põhimõtet “Igale eestlasele eesti nimi”.²⁷ Teistest rahvustest isikute nimekasutust ei reguleeritud.

1935. aastaks oli nimede korrastamisel ära tehtud päris suur töö. Siseminister oli kinnitanud võõrapäraste nimede kirjutamise määruse.²⁸ Perekonnaseisuametnikele oli jagatud põhjalikke nõuandeid võõrapäraste nimede kirjutamise kohta. Lähtudes põhimõttest, et eesti keelele on omane häälduspärane kirjaviis, oli antud juhiseid ligi 1300 eesnime õigekirja kohta. Selle järgi soovitati näiteks asendada lühike vokaal pikaga, kui hääldus seda ette nägi (*Ambroosius, Angeliika, Emiil, Haarald, Joonas, Klaara*). Eestipärasest kirjapildist üritati välja juurida võõrtähti *c, w, x, y, z* ja keelevõõraid häälikuühendeid *th, ph*. Pakuti välja ka paralleelselt levinud nimevormide ühtlustamise võimalusi (*Adolfina* ja *Adolfine – Adolfine; Amalia* ja *Amalie – Amaalie* või *Maali, Maria* ja *Marie – Mari*). Instruksioon tegi selget vahet meeste ja naiste nimede vahel, sest seni oli ka siin ebajärjekindlust olnud. *Aasa, Hartvig, Helvig, Hervig, Jehvta, Miika, Neemia, Saaba, Siila, Uuria* jpt olid eesti keeles mehenimed, *Kloe, Dafne, Elmeriss, Haagar, Justa* jpt aga naisenimed.²⁹

Siseministeeriumi üldosakonna 1938. aasta 15. märtsi ringkirja nr 828 punkt 5 täpsustab ka võõrapäraste eesnimede väljakirjutamise korra meetrikaraamatutest. Selle järgi tuli dokumendi koostajal järgida siseministri 1935. aasta 12. veebruari juhtnõõride § 3 lõiget 4, kirjutades näiteks *Aleksandri* asemele *Aleksander* ja *Avgusti* asemele *August*. Muude paranduste osas tuli järgida juba võõrapäraste nimede kirjutamise määrust.

Kõik juhtnõõrid olid soovituslikud. Lõplik otsustamine pidi jääma ikkagi nime kandjale.

²⁵ RT 1934, 52, 438.

²⁶ Rahvastikuregistri andmetel elas 2002. aasta lõpul Eestis 265 *Elfriidet* ja 548 *Miraldat*.

²⁷ Levinumateks eesnimedeks kujunesid XX sajandi alguses naisenimed *Aino, Linda, Laine* ja mehenimed *Endel, Heino, Jaan*. Vt ka **H. Saari**. Eestlaste nimed eri aegadest, lk 68.

²⁸ RT 1935, 15, 144.

²⁹ Perekonnaseisuametniku käsiraamat. Koost **T. Teder**. Tallinn 1939, lk 32–64.

2.2.2. Perekonnanime õiguslik korraldus

Perekonnanimesid hakati reguleerima 1919. aastal vastuvõetud perekonnanimede muutmise seaduse järgi, mis kehtis kuni 1930. aastal vastuvõetud perekonnanimede muutmise seaduse³⁰ jõustumiseni.

Omaette probleem oli Eesti kodanike nimekorrastus Petserimaal ja Narva-tagustes valdades. Neil, vene kultuuri mõjusfääri kuulunud aladel kasutati tavapäraselt perekonnanime asemel isanime. Perekonnanimede panek algas seal alles Eesti Vabariigi algusaastatel. Sealset nimekorraldust käsitlesid eriseadused: 1921. aastal vastuvõetud seadus Petserimaa ja Naroova-taguste valdade elanikkude perekonnanimede kohta³¹ ja Vabariigi Valitsuse 1921. aasta 29. juuni määrus Petserimaa ja Naroova-taguste valdade elanikkude perekonnanimede seaduse teostamise kohta,³² mis olid jõus kuni 1926. aasta perekonnanimede võtmise seaduse³³ jõustumiseni.

Oluline murrang nimekorraldustöös toimus 1934. aastal, kui kerkis esiplaanile nimede eestistamine ning kui nimesid sai muuta ka lihtsustatud korras. 1934. aasta 13. juunil kehtestatud nimekorralduse seadus tühistas 1926. aastal vastuvõetud perekonnanimede võtmise seaduse ja 1930. aastal vastuvõetud perekonnanimede muutmise seaduse, kehtides kuni riigivanema 1934. aasta 22. oktoobri dekreedina antud perekonnanimede korraldamise seaduse jõustumiseni. Viimast täiendasid siseministri 1934. aasta 26. novembri perekonnanimede ja nimede korraldamise määrus,³⁴ 1934. aasta 14. detsembri laialt tarvitusel olevate perekonnanimede määrus³⁵ ja 1935. aasta 12. veebruari võõrapäraste nimede kirjutamise määrus. Järgmistel aastatel toimus vaid nimetatud seaduste ja määruste täiendamine ja muutmine.

Kirikute meetrikaraamatuid peeti kuni 1891. aastani üldiselt saksa keeles, 1891. aastast kuni 1918. aastani vene keeles. Alates 1918. aastast lisandusid saksa ja vene keelele ka rootsi, läti ja ladina keel. Tekkis nimede eesti keeles edasiandmise probleem. Lihtsam oli nende keeltega, kus kasutati ladina tähestikku, keerulisem oli aga nimede vene keelest eesti keelde transkribeerimine. Riigikohtu tsiviilosakonna 1927. aasta 7. aprilli otsusest tulenevalt hakati nimedes lubama õigekirjaparandusi. Kuid keeleparandused ei tohtinud minna nii kaugele, et oleks muutunud nime häälde. Sel juhul oluks tegemist juba nime muutmise, mis kuulus siseministri pädevusse.

Perekonnanimede õigekeelsusnormidega vastuollu minekut võisid põhjustada vana kirjaväsi, saksa- või baltisaksapärase kirjutusviisi, vene nime transkribeerimine, nimena kasutatud laensõna kirjutamine päritolukeele kirjutusviisi kohaselt ning nime murdeline kuju. Sellistest

---

³⁰ RT 1930, 57, 388.

³¹ RT 1921, 26, 21.

³² RT 1921, 58, 61.

³³ RT 1926, 11, 10.

³⁴ RT 1934, 102, 803.

³⁵ RT 1934, 107, 842.

juhtudest lähtuvat nime reguleerimist võis nimetada nime keeleliseks paranduseks, mitte muutmiseks.

Alati ei olnud selgust, mida lugeda nimeparanduseks, mida muutmiseks. Saksapärase kirjutusviisiga nimed kuulusid eranditult parandamisele, nt *Bucht – Puht, Pez – Peets, Kasick – Kaasik*. Kuid Kohtuministeeriumi kodifikatsiooniosakonna toimetaja Eduard Roosi arvates ei tohtinud niisuguste parandustega liiga kaugele minna. Näiteks *Peloas – Põlluaas, Prinzthal – Printstalu* tuli tema arvates lugeda juba nime muutmiseks.³⁶ Siseministeeriumi omavalitsuste talituse inspektori Teofil Tedre arvates ei saanud paranduseks lugeda ka muutust *Roosvaldt – Roosvald*, sest sellega oleks muutunud sõna hääldus. Õige olnuks tema arvates *Roosvalt*.³⁷ Talle vaidles vastu Elmar Elisto, väites, et parandus *Roosvaldt – Roosvald* võiks olla ka lubatud, sest häälduse muutus ei ole märkimisväärne.³⁸

Parandamiseks ei loetud nimede tõlkimist, nt *Schuhmacher – Kingsepp, Bach – Oja*. Samas aktsepteeriti parandusena väikesi tõlkeerinevusi, nagu *Lampe – Lamp, Treppe – Trepp*.

Kohtu- ja Siseministeeriumi administratiivosakonna 1927. aasta 15. novembri ringkirja nr 1805 kohaselt tuli vene perekonnanime puhul kasutada ainult meessoolõppu, seega oli lubatav *Maria Peetri* tütar *Ljubomirski*, mitte *Maria Petrovna Ljubomirskaja*. Sama ringkirja kohaselt tuli vene vokaalidevaheline *s* ja *h* kirjutada eesti keeles kahekordselt – *ss* ja *hh*, näiteks *Tarassov* ja *Tšehhov*.³⁹ Muuta tuli ka väärkujulised nimed, nagu *Jebede – Hõbeda, Jebeneu – Hõbenõu* jms.⁴⁰

Segadust tekitasid ka *sch* ja *š*. Toetudes Kohtu- ja Siseministeeriumi administratiivosakonna ettekirjutusele, hakati venepärastes perekonnanimes kasutama *š*-d, saksapärestes *sch*-d. Probleem tekkis siis, kui ei olnud võimalik määrata, kas tegemist on vene või saksa nimega.⁴¹

Läti ja leedu perekonnanimedega olid omad raskused. Leedus eristatakse perekonnanime lõpu järgi meessoost isikuid ning abielunaisi ja vallalisi naisi. Läti perekonnanimedele lõpus olev *-s*, *-š* või *-is* tuli ära jätta.⁴² Seega ei tulnud kirjutada mitte *Berzinš, Ulmanis*, vaid *Bersin, Ulman*. Erandiks olid ainult kahesilbilised *is*-lõpulised nimed, nagu *Rainis, Jaunis, Lailis*.⁴³

³⁶ E. Roos. Mõnedest küsimustest isikunimedele omapärasuste alal. – Linnad ja Alevid 1936, nr 8, lk 120.

³⁷ T. Teder. Isiku perekonnanimedele, nimedele ja kohanimedele kirjutamisviisist. – Maaomavalitsus 1933, nr 7, lk 102.

³⁸ E. Elisto. Isikunimedele parandamise küsimus. – Eesti Keel 1934, nr 6, lk 184.

³⁹ V. Avesson. Isiku ja kohanimedele kirjutamisviisist. – Linnad ja Alevid 1932, nr 43, lk 44.

⁴⁰ E. Roos. Mõnedest küsimustest isikunimedele omapärasuste alal. Linnad ja Alevid 1936, nr 8, lk 121–122.

⁴¹ V. Avesson. Isiku ja kohanimedele kirjutamisviisist, lk 46.

⁴² Alles 1962. aastal jõudsid eesti keelemehed eesotsas T. Karmaga ühesele seisukohale, et lätlaste nimed tuleb eesti keeles kirjutada koos lätipärase nimelõpuga. (T. Karma. Mida teha läti nimedega? – Keel ja Kirjandus 1962, nr 9, lk 540.)

⁴³ V. Avesson. Isiku ja kohanimedele kirjutamisviisist, lk 44.

Probleeme oli ka vanas kirjaviisis fikseeritud nimedega, kuid neid oli keelereeglite järgi kerge parandada, nt *Hiet – Hiiet, Kivvi – Kivi, Karro – Karo* või *Karu, Jennes – Jänes, Usoia – Uusoja*.⁴⁴ Eduard Roos täpsustas, toetudes arvatavasti Riigikohtu tsiviilosakonna otsusele,⁴⁵ et parandus *Virro – Viru* ei ole ainus lahendus, nime võib ka murdeliseks jätta, seega hoopis *Virro – Viro*.⁴⁶ Heaks ei saanud kiita parandusi *Hunt – Unt, Hammas – Ammas*, sest need kaldusid kõrvale õigekirjareeglitest. Lubatav ei olnud eestikeelse nimekuju võõrapäraseks parandamine, nt *Kohv – Koff, Puhk – Puchk, Mets – Metz*. Samuti ei saanud lugeda paranduseks nime tagasiviimist vanasse kirjaviisi, nt *Kaasik – Kasik, Kägu – Käggo*.⁴⁷

Raskusi oli võõrtähtede *c, w, x, y, z*-ga. Neid tuli eesti nimedes vältida, võõrapärastes aga säilitada (*Weski – Veski, Rawasoo – Ravasoo, aga Kreuzwald*).⁴⁸

Peale nimede keelelise korrastamise on teisigi õigustoiminguid, millega kaasneb nimede muutmine.

Perekonnaseisu seaduse § 61 järgi muutus perekonnanimi seaduslikuks adopteerimise, abiellumise, abielu tühistamise või lahutamise korral. Vallalapse nime sai seadustada vanemate abiellumise või adopteerimise kaudu. Abielludes vahetas naine oma perekonnanime mehe perekonnanime vastu, lahutuse korral võis ta oma endise nime tagasi saada, abielu tühistamise korral sai ta tagasi oma abielueelse nime. Kõik sellised nime muutused toimusid ja toimuvad sellekohaste protsessuaalsete aktide alusel, millel on põhiseaduslik iseloom. Perekonnaseisu seaduse §-de 29–34 järgi pandi nimi ainult elusalt sündinud lastele. Abielus sündinud lastele anti isa perekonnanimi, vallaslastele aga ema perekonnanimi, kui vallaslaps ei olnud enne oma sünni registreerimist abielulapseks saanud. Leitud vastsündinu nimetati teda kasvatava isiku või asutuse soovi kohaselt, leidlapse vanemate ilmsikstuleku korral see nimi tühistati ja asendati vanemate perekonnanimega. Vastsündinule kinnitati perekonnanimi sissekande tegemisega sünniraamatusse. Ristimine, mis oli toimunud pärast 1926. aasta perekonnanime võtmise seaduse jõustumist, polnud enam juriidilise iseloomuga toiming, kuigi seadus ei keelanud last ristida enne sünni registreerimist.

Kõige rohkem probleeme tekkis seoses fakultatiivsete nimemuutmistega. Fakultatiivne nimemuutmine on võimalus, mille teostamist isik võib paluda, kuid mitte nõuda, ning ametnikud võivad inimese soovile vastu tulla, aga ka keelduda. Selliselt võib nime muuta ainult teatud põhjustel: kui nimi on võõrapärane, halva tähenduse või kõlaga või kui soovitakse

⁴⁴ E. Roos. Mõnedest küsimustest isikunimede omapärasuste alal, lk 120.

⁴⁵ Riigikohtu Tsiviilosakonna 1927. aasta 7. aprilli otsus nr 30.

⁴⁶ E. Roos. Mõnedest küsimustest isikunimede omapärasuste alal, lk 123.

⁴⁷ E. Elisto. Isikunimede parandamise küsimus. – Eesti Keel 1934, nr 6, lk 184.

⁴⁸ T. Teder. Isiku perekonnanime, nime ja kohanime kirjutamisviisist. – Maaomavalitsus 1933, nr 7, lk 103.

säilitada oma suguvõsa nime. Niisuguseid muudatusi tehti perekonnanimede muutmise seaduse § 5 järgi. Muutmise menetlemine allus Riigikohtu tsiviilosakonnale. Viimati nimetatud seaduse §-de 7–9 järgi avaldati nime muutmise sooviavaldus taotleja kulul Riigi Teatajas. Kolme kuu jooksul oli huvitatud isikul õigus nime muutmise protestida. Pärast tähtaja möödumist otsustas kohus, kas nime muutmist lubada või lükata taotlus põhjendatud vastuargumentide tõttu tagasi. Riigikohtu otsuse peale polnud võimalik edasi kaevata.

Tuleb veel kord rõhutada, et perekonnanimede muutmise seaduse §-de 2 ja 3 järgi said perekonnanime muuta ainult Eesti Vabariigi kodanikud. Perekonnapea nime muutudes muutusid ka abikaasa ja alla 18-aastaste laste nimed. 1930. aasta perekonnanimede muutmise seadus lisas perekonnanime muutmise asjaoluna põhjuse, et nimi on liiga laialt tarvitusel. Samuti anti selle seaduse alusel perekonnanimede muutmise asjad täielikult Kohtu- ja Siseministeriumi pädevusse.

1934. aastal algatati kampaania “Eestlasele eesti nimi”.⁴⁹ Samast aastast kehtima hakanud nimekorralduse seadus tühistas varem kehtinud perekonnanimede võtmise seaduse ja perekonnanimede muutmise seaduse. Perekonnanime muutmise põhjused olid nimetatud seaduse §-s 10. Nendeks peeti perekonnanime võõrapärast kuju; perekonnanime halba või labast tähendust või halba kõla; soovi eristuda, kui perekonnanimi on liiga laialt tarvitusel; soovi alal hoida suguvõsanime; soovi kasutada mitmest perekonnanime teisendist ainult üht või muud põhjust, mida siseminister arvestatavaks pidas.

Perekonnanime muutmise sooviavalduses tuli nimekorralduse seaduse § 11 alusel märkida muu hulgas naise ja laste nimed ning vanus, samuti millist perekonnanime ning mis põhjusel soovib sooviavaldaja endise asemele. Seega muudeti nimekorralduse seaduse § 17 järgi ka abikaasa ja alla 18-aastaste vallaliste laste nimi. Üle 18-aastaste laste kohta kehtis see paragrahv ainult siis, kui nad vanemate sooviavaldusega ühinesid. Abielus olevad lapsed pidid nimemuutmise ise algatama. Ka ei saanud lapsed esineda ühise sooviavaldusega, kui mõlemad vanemad olid surnud või kui vanemad avaldust ei esitanud.⁵⁰

Perekonnanime muutmise põhjustest on seadusandja eriti rõhutanud esimest – nime muutmist selle võõrapärase kuju tõttu. Nimekorralduse seaduse § 12 viimase lõike alusel tehti sellise nimemuutmise puhul koguni soodustusi: need, kes oma nime eestistasid, vabastati viiekroonisest nimemuutmise registreerimise tasust. Perekonnanimede ja nimede lihtsustatud korras muutmise tähtaja pikendamise seaduse⁵¹ alusel pikendati soodustuse andmise tähtaega kahe aasta võrra ehk 1. jaanuarini 1939, seejärel veel kahe aasta võrra ehk 1. jaanuarini 1941.

⁴⁹ Kampaania korras ilmus ka kogumik: Eesti nimi. Valik uusi perekonnanimesid. Toim J. Mägiste, E. Elisto. – Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetised XXVII. Tartu 1935, 104 lk.

⁵⁰ O. Angelus. Perekonnanimede ja nimede eestistamisest uue Nimekorralduse seaduse järgi. – Maaomavalitsus 1934, nr 8, lk 118.

⁵¹ RT 1937, 101, 820.

Sama, 1934. aasta lõpus hakkas kehtima perekonnanimede korraldamise seadus,⁵² mis tühistas eelmised. See seadus sätestas perekonnanimede muutmise lihtsustatud korra. Eesmärk oli toetada Eesti kodanike nimemuutmise kampaaniat veelgi enam. Eriti soovitati muuta perekonnanime juhtudel, kui see oli võõrkeelse kujuga või halva või labase tähendusega või halvapäoline.

Siseministeeriumi üldosakonna 1935. aasta 15. juuni ringkirjas nr 981⁵³ määrati perekonnanime eestipärasuse tunnused. Selle järgi tuleb lugeda eestipäraseks perekonnanimi, mis on selgelt eestikeelne ning eestipärase foneetikaga; mis ei ole küll tähenduslikult selgelt eestikeelsed, kuid on eestipärase foneetikaga ning tuletatud eesti käändsõna- või kohanimeliitiga; mis küll midagi ei tähenda, kuid mis oma häälikukombinatsioonilt on eestiilmeline.

Ringkirja tõlgendamisel tekkis lahkarvamusi. Eduard Roosi arvates ei saanud uuteks nime-deks võtta näiteks järgmisi nimesid: *Ein, Lauter, Ring, Enge* (langevad häälikuliselt kokku saksa sõnadega). Samas lubati nimesid, kus võõrkeelse sõnaga kokkulangeval sõnal oli genitiivne, essiivne või ablatiivne kuju, näiteks *Aasa, Eine, Einast, Einalt*. Vastu oldi perekonnanimedele, milles võõrsõnaga kokkulangev eesti sõna oli nime lõpuosaks, nagu *Andering, Sardvald* jt. Üsna loomulik oli, et uueks perekonnanimeks ei saanud võtta ka nime, mida tulnuks kohandada eesti õigekirjareeglitega, ega nime, mis oli laialt tarvitusel, st kantud laialt tarvitusel olevate perekonnanimede määruse lisasse või tuntud isikute ja suguvõsanimede kaitseregistrisse.⁵⁴

Eestistatavate nimede hulka kuulusid nii täiesti teiskeelsed, nagu *Stahlberg, Müller, Viitol* jt, kui ka poolvõõrad nimed, nagu *Rannaberg, Laasfeldt, Kövermann*, kui ka nimed, mis koosnesid eesti sõnast ja võõrapärasest lõpust, nagu *Rebasov, Kuuskler* jt, ning ka foneetiliselt võõrapärased nimed, nagu *Grepp, Peäske*. Julius Mägiste soovitas muu hulgas isanimest tuletatud perekonnanimesid, nagu *Johanson, Mihkelson* eestistada järgmiselt: *Juhanra, Juhaste; Mihkla* jne.⁵⁵

Kuigi tehti kõik, et vähendada võõrkeelsete perekonnanimede hulka, jäi neist suur osa siiski eestistamata. Samal ajal mindi Eduard Roosi arvates selle protsessiga mõnes osas liigagi kaugele: hakati muutama selliseid nimesid nagu *Ader, Oder, Lang, Saat*, pidades neid saksa-päraseks või *Osa, Pala, Riba, Vaga*, pidades neid lätipäraseks, või *Karp, Uda*, pidades neid venepäraseks – mõtlemata, et ka eesti keeles on sellised sõnad olemas.⁵⁶ Ei kinnitatud ka selliseid nimesid nagu *Sümbol, Muusa, Etüüd, Müüt, Realism, Pallast, Paatos, Klaver, Siiber, Klaar, Mandel*,⁵⁷ sest tegemist oli võõrsõnadega.⁵⁸

⁵² RT 1934, 91,735.

⁵³ O. Angelus. Perekonnanimede ja nimede muutmine. Tallinn 1936, lk 74–76.

⁵⁴ E. Roos. Mõnedest küsimustest isikunimede omapärasuste alal, lk 131–132.

⁵⁵ J. Mägiste. Kas eestistada või mitte? – Eesti nimi. Valik uusi perekonnanimesid. Toim J. Mägiste, E. Eliisto. – Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetised XXVII. Tartu 1935, lk 4.

⁵⁶ E. Roos. Mõnedest küsimustest isikunimede omapärasuste alal, lk 130.

⁵⁷ Neist nimedest on 2002. a lõpuks rahvastikuregistri andmetel laialdasse käibesse jäänud *Siiber* 64, *Klaar* 165 ja *Mandel* 329 kandjaga.

⁵⁸ E. Roos. Kas uute perekonnanimede põud? – Maaomavalitsus 1936, nr 10, lk 148.

Mis puutus perekonnanime halba või labasesse tähendusse, siis lubati Siseministeeriumi üldosakonna 1935. aasta 15. juuni ringkirja nr 981 põhjal muuta vaid teatavaid nimesid. Need olid sõimunimed, mis iseloomustasid nende kandjat halvast küljest, nagu *Raisk, Lakkur, Kõverjalg, Näru, Tedraju, Pudrunahk, Sibi, Mädamürk, Kiilaspea, Mats, Totter, Tõlp, Ilbak, Juudas* jne, tarbeasjade, loomade, kehaosade jm nimed, mis olid kas otseselt halva tähendusega või kasutatavad sõimunimena, nagu *Saabas, Konn, Nahk, Muna, Elevant, Orik, Oinas, Päits, Pull, Täkk, Kargaja* jne, pilkelised või koomilise varjundiga perekonnanimed, mis iseloomustasid selle kandjat ebameeldivast küljest, nagu *Püksipaik, Tont, Kesksipaik, Eitea, Viinalass, Hobukakk, Karjakont, Rauk* jne, või halvaks peetavate esemete, ainete, nähtuste jm nimetused, nagu *Muda, Korjus, Puskar, Prügi* jne.

Kuid tähenduslikel põhjustel ei lubatud muuta perekonnanimesid, mis ei kuulunud eespool loetletud liikidesse, nagu looma- ja taimenimed, nt *Kass, Parm, Kukk, Tuvike, Maim, Ämblik, Jänes, Kala, Kana, Mutt, Puu* jne; tarbeasjade nimed, nt *Labidas, Kodaras, Kook, Kubu, Lusikas*; toitude nimed, nt *Saia, Kama, Taar* jne; loodusobjektide ja -nähtuste nimed, nt *Saviauk, Põrm, Vihalem, Juurikas, Koiva, Loik, Pung, Varvas* jne; elukutsete nimetused, nt *Kingsepp, Treial, Agurajuja, Köster*; omadust märkivad sõnad, nt *Kuum, Mõru, Kerge, Külm* jne. Halvatähenduslikeks ei loetud ka perekonnanimesid, mis olid kantud laialt tarvitusel olevate perekonnanimede määruse lisasse, kuigi mõne üle võis Siseministeeriumi üdosakonna abidirektori Oskar Angeluse sõnul⁵⁹ selle sõna mitmetähenduslikkuse tõttu vaielda, nt *Must, Kilk*.

Perekonnanimede kaitseregister⁶⁰ seati Siseministeeriumis sisse nimekorralduse seaduse § 18 alusel. Sinna võisid end kanda kõik need kodanikud ja nende õigusjärglased, kes olid oma perekonnanime eestistanud pärast 17. detsembril 1919, s.o pärast esimese perekonnanime muutmise seaduse kehtima hakkamist. Seejuures oli oluline, et “nimi oleks põline eesti perekonnanimi või nimi, mida on muudetud tema võõrapärasuse või halva kõla või halva tähenduse tõttu”. Registrisse kandmise tasu oli alguses 25 krooni, alates perekonnanimede korraldamise seaduse kehtima hakkamisest – 15 krooni. Kaitseregistrisse kantud nime ei saanud anda teistele, v.a sugulased. Perekonnanimede korraldamise seaduse §-s 16 täpsustatakse: nime võis anda sugulastele vaid siis, kui selleks oli saadud registrisse kandjalt kirjalik nõusolek. Sama paragrahv tühistas nime kaitseregistrisse kandmisel vajaduse abikaasa allkirjaga kinnitatud nõusoleku järele. Sellest saab järeldada, et abielunaine ei saanud nime registrisse kandmist taotleda. Samal seisukohal oli ka Kohtuministeeriumi nõunik Johannes Klesment,⁶¹ sest Balti eraseaduse⁶² § 5 järgi kandis abielunaine mehe perekonnanime ning perekonnanime muutmise soovi sai avaldada ainult abielumees. Sama tulenes ka perekonnanimede ja nimede korraldamise määrusest, mille § 16 lõike 2 järgi kanti perekonnanimede

⁵⁹ O. Angelus. Perekonnanimede ja nimede muutmise, lk 74–76.

⁶⁰ Vt Väljavõtte perekonnanimede kaitseregistrisse kantud nimedest (seisuga 15. juuli 1935).

⁶¹ Johannes Klesment (sündinud 30. mail 1896 Harjumaal, surnud 23. detsembril 1967 Washingtonis) oli ka kohtuminister Otto Tiefi juhitud Vabariigi Valitsuses septembris 1944 ja seejärel Jüri Uluotsa eksiivalitsuses.

⁶² Baltimaa eraseadus. Esimene raamat perekonna õigustest ja kohustustest, Tartu 1898.

kaitseregistrisse "sooviavaldaja naise ja laste nimed".⁶³ Kui naiskodaniku kaitseregistrisse kantud perekonnanimi seoses tema abiellumisega muutus, siis ei saanud Siseministeeriumi üldosakonna abidirektori Oskar Angeluse arvates lubada teistel registrisse kantud nime kasutusele võtta. Seda võis teha, kui naine oli kaitseregistrisse kantud nime kas või abielulahutuse tõttu tagasi saanud, sest perekonnanimede korraldamise seadus kõneleb nime omanikust, mitte kandjast.⁶⁴

Perekonnanimede korraldamise seaduse §-de 11 ja 22 punkti 2 järgi ei saanud võtta perekonnanimede eestistamisel uueks perekonnanimeks mõne tuntud tegelase või üldtuntud suguvõsa perekonnanime ega nime, mis oli kantud kaitseregistrisse. Nime tuntust määrates lähtuti subjektiivsetest hinnangutest, kahtluse korral sai perekonnaseisuametnik pöörduda siseministri poole.

Kui varem oli perekonnanimede muutmise vaidlustamise tähtajaks kaks kuud, siis perekonnanimede korraldamise seaduse § 6 järgi ehk lihtsustatud korra kohaselt jäeti selleks ainult üks kuu. Pärast nimetatud tähtaja möödumist otsustas siseminister perekonnanimede korraldamise seaduse §-de 13 või 14 alusel lõplikult, kas nime muutmise soov rahuldada või mitte. Siseministri 1934. aasta 14. detsembri otsuse alusel hakati nimemuutmistaotlusi lisaks Siseministeeriumile vastu võtma ka kohalikes perekonnaseisuametites, kuid perekonnanimede korraldamise seaduse § 8 punktide 1 ja 2 kohaselt jäi ametnike määrata ainult see, kas nimemuutmistaotluse aluseks on nime võõrapärasus, halvapärasus või labane tähendus.

Tuleb märkida, et nii ees- kui ka perekonnanime sai muuta ainult üks kord.⁶⁵ Perekonnanime teistkordne muutmine pidanuks olema Siseministeeriumi üldosakonna abidirektori Oskar Angeluse arvates⁶⁶ lubatud juhul, kui sooviti nime eestistada, sest perekonnanimede korraldamise seaduse § 11 lubas määrata teisest rahvusest kodanikule ka mitte-eestipärase nime ning kui sellise nime saanu soovis hiljem oma nime eestistada, oleks pidanud talle selleks võimaluse andma.

Perekonnanimede korraldamise seaduse § 9 punktist 1 nähtub, et abielupooltest sai perekonnanime muutmise soovi avaldada ainult mees, sest Balti eraseaduse § 5 järgi kandis naine mehe perekonnanime. Juhul kui mees oli välismaalane, kelle perekonnanime Eesti ametiasutused muuta ei saanud, ja naine Eesti kodanik, ei saanud naine oma perekonnanime muuta. Samuti ei saanud naine oma perekonnanime muuta, kui tema mees oli teadmata

⁶³ Kui aga kodanikul oli kaks perekonnanime, millest üks on kantud kaitseregistrisse nagu *Rand-Ranna*, ja tema soovis kahest perekonnanime teisendist kasutusele võtta ainsa perekonnanimena selle, mis oli kantud registrisse, siis oli tal selleks õigus, kuna ta tegelikult kandiski seda nime. See oli ka ainus juhus, kus perekonnanimi pole kaitstud registriga. (O. Angelus. Perekonnanimede ja nimede kaitseregistrist. – Linnad ja Alevid 1936, nr 9, lk 135–138.)

⁶⁴ O. Angelus. Perekonnanimede ja nimede kaitseregistrist, lk 138.

⁶⁵ Seda reguleeris Siseministeeriumi üldosakonna 1935. aasta 24. mai ringkiri nr 751.

⁶⁶ O. Angelus. Perekonnanimede ja nimede muutmise põhjustist. – Eesti Politsei 1936, nr 2, lk 111.

kadunud ning kohus ei olnud teda surnuks tunnistanud. Kui abielunaine elas oma mehest eraldi, võis naise nimi muutuda ka ilma tema teadmata juhul, kui abikaasa oli otsustanud nime muuta. Et vanemate abielu lahutamise korral jäi laps ikkagi abielus sündinud lapseks ja isa lapse isaks, siis muutus ka alla 18-aastase vallalise lapse perekonnanimi juhul, kui tema isa oli otsustanud oma nime muuta.

Erakordseks tuleb pidada massilist perekonnanimede panekut Petserimaal ja Narva-tagustes valdades, kus eesnime kõrval oli kasutusel vaid isanimi, meetrikaraamatusse olid sealsed elanikud enamasti kantud perekonnanimeta.

Petserimaa ja Naroova-taguste valdade elanikkude perekonnanimede kohta antud seaduse §-de 1 ja 2 järgi kohustati neid elanikke võtma perekonnanimi, mis anti automaatselt ka nende alla 18-aastastele lastele. Määruses Petserimaa ja Naroova-taguste valdade elanikkude perekonnanimede seaduse teostamise kohta oli ette nähtud, et iga perekonna täisealine liige, kes on perekonnanime saanud, pidi ise hoolitsema selle eest, et tema nimi selle protokollimisest kahe kuu jooksul isikutunnistuse ja kodanikule antava asjakohase eritunnistuse põhjal meetrikaraamatusse kantaks. Kui isik ei võtnud endale määratud tähtaja jooksul perekonnanime, määras siseminister selle talle sunni korras.

1920. aastate esimesel poolel oli perekonnanimeta isikuid J. Kaiwu ja S. Sommeri andmetel ka Ruhnu saarel.⁶⁷ Neil oli võimalus perekonnanimi võtta alles 1926. aastal, kui jõustus perekonnanimede võtmise seadus.⁶⁸ Selle seaduse § 1 kohustas võtma perekonnanime seaduse jõustumisest kuue kuu jooksul, vastasel korral määras siseminister perekonnanime ise.

1934. aastal hakkas kehtima perekonnanimede korraldamise seadus, mis rõhutas veel kord, et perekonnanimede panemise kohustus kehtis üksnes Eesti kodanike kohta ning et kui perekonnanimeta kodanik oli eesti rahvusest, võis ta endale võtta ainult eestipärase perekonnanime. Muust rahvusest perekonnanimeta isikud võisid võtta kas eestipärase või oma emakeelse perekonnanime. Setud loeti rahvusesse kuuluvuse aluste määramise seaduse⁶⁹ § 1 põhjal eestlasteks. Isik, kes soovis endale võtta võõrkeelse kujuga perekonnanime, pidi perekonnanimede ja nimede korraldamise määruse § 11 põhjal esitama rahvusesse kuuluvuse aluste määramise seaduse §-s 9 ettenähtud tunnistuse oma kuuluvuse kohta rahvusesse, mille keele kohast perekonnanime ta soovis võtta. Kuid rahvusesse kuuluvuse aluste määramise seaduse §-de 8 ja 9 põhjal sai omakeelset perekonnanime anda ainult sakslastele, venelastele, rootslastele, lätlastele ja juutidele, s.o rahvustele, mille hulka kuuluvate inimeste arv ületas kolme tuhandet. Perekonnanimede korraldamise seaduse § 22 järgi anti perekonnanimi isikule, kel see puudus, siis, kui ta sai Eesti Vabariigi kodanikuks. Kui nimetatud

⁶⁷ J. Kaiw. Nimest. – Eesti Politseileht 1924, nr 12, lk 187; S. Sommer. Perekonnanimedest. – Eesti Politseileht 1923, nr 26/27, lk 362–364.

⁶⁸ RT 1926, 11, 10.

⁶⁹ RT 1934, 93, 745.

isik ei olnud kodakondsuse saamisel endale perekonnanime taotlenud, määras selle talle siseminister, andes eestipärase perekonnanime.⁷⁰

Nimede eestistamise kampaania jooksul muudeti 1930. aastatel ligi 210 000 perekonnanime.⁷¹ Saksapärase nimede väljavahetamine õnnestus: enamik väljavahetatud nimedest olidki saksapärased, umbes 7% olid venepärased.⁷² Kampaania kahe aasta jooksul tuli juurde üle kümne tuhande eestipärase perekonnanime.

Nimede eestistamise käigus hüljatud nimedest veidi üle poole olid lõppudega *-mann*, *-son*, *-berg*, *-er*, *-ov*, *-ev*, *-man*, *-sen*. Kuigi mingitest üldistest reeglitest ei saa rääkida, muudeti sageli *-mann* *-maaks*, *-son* *-sooks*, *-berg* *-pärjiks* või *-mäjiks* ning *-bach* *-ojaks* või *-jõeks*.

Kampaania käigus vahetati välja ka eesti nimesid. Ootuspäraselt loobuti halvakõlalistest nimedest, nagu *Persekivi*, *Loll*. Väljavahetamisele läksid mitmedki humoorikad nimed, nagu *Sarvik*, *Tont*, *Koll*, samuti 1835. aastal Läänemaal pandud *Lenin*. Tähelepanuväärselt palju on muudetud nime hulgas loomanimesid: *Oinas*, *Härg*, *Orik*, *Lammas*, *Pull*, *Kass*, *Sikk*, *Kimmel*, *Elevant*, *Jäär*, *Hagijas*, *Ani*, *Kits*. Nähtavasti räägib see eestlaste mentaliteedis toimunud muutusest: 19. sajandi külaühiskonnas oli loomanimeses vaevalt midagi halvakõlalist, ent 1930. aastatel arvati sellistes nimedes sageli peituvat pilke- või koguni sõimunime. Halvakõlaliseks peeti ka selliseid sõnu nagu *Juut*, *Käkk*, *Laisk*, *Mats*, *Muda*, *Nahk*, *Nolk*, *Punn*, *Raisk*, *Sopp*, *Tiss*, *Tõlp*, *Vorst*.

Vaadeldes väljavahetatud eestipärase nimede lõppe, näeme, et halvaks on peetud ka *auk*-lõpulisid nimesid, nagu *Sopaauk*, *Karvaauk*, *Lambaauk*, kuigi 19. sajandil oli *-auk* üsna levinud kohanimelõpp.

Nimede muutmisel otsiti sageli mingitki sarnasust vana nimega, sest umbes pooltel juhtumitest oli uuel nimel sama algustäht mis vanal. Näiteks perekonnanime *Oinas* kandjad on endale valinud 93 uut nime, millest 42 algavad *o*-ga. Uute nimede võtmisel on laskutud ka romantikasse, nt nimede *Merikoit*, *Põhjatuul* puhul. Uute nimede loomisel on lähtutud ka täpsemast või luulelisemast tõlkest, näiteks *Volkonski* – *Undipoeg*.⁷³

⁷⁰ Aadu Musta uurimus näitab, et 1938. aastaks ei olnud perekonnanimede panemisega veel kaugeltki lõpule jõutud. Seda tõendasid vallavalitsustes alalhoitud perekonnanimede panemise protokollid. Kui veel 1930. aastatel selgus, et isikul puudus perekonnanimi, siis oli üksnes siseministril õigus talle see anda. (A. Must. Eestlaste perekonnavaloo allikad, lk 59; T. Teder. Isiku perekonnanimede, nimede ja kohanimede kirjutamiseviisist. – Maaomavalitsus 1933, nr 7, lk 99.)

⁷¹ A. Lepp. Perekonnanimede statistika. Statistique des Noms de Famille. – Eesti Statistika 1936, nr 174, lk 264.

⁷² A. Must. Eestlaste perekonnavaloo allikad, lk 64.

⁷³ Sealsamas.

Tähtsamat isikunimede õiguslikus korralduses aastatel 1918–1940

- Eesnime panemisel ei võinud sünniakti kanda nime, mis oli vastuolus heade kommetega või mis oli naeruväärne, samuti ei võinud akti kanda poeglapsele nime, mis oli üldiselt tuntud tütarlapse nimena, ja tütarlapsele nime, mis oli üldiselt tuntud poeglapse nimena.
- Kuni 1. juulini 1926, mil hakkas kehtima perekonnaseisu seadus, võis eesnime muuta üleminekul ühest usust teise. Selline nimemuutus kehtis ka juriidiliselt, kui siirduti usku, mille vaimulikel oli õigus muutusi registreerida.
- Esimest korda sätestati perekonnanimede muutmise samanimelises seaduses 17. detsembril 1919. aastal. Selle seaduse § 5 järgi võis nime muuta järgmistel põhjustel: nime halb tähendus, võõrkeelne või halb kõla, suguvõsanime alalhoidmise soov. Perekonnanime muutmise allus Riigikohtu tsiviilosakonnale.
- 1930. aasta perekonnanimede muutmise seadus tühistas 1919. aasta perekonnanimede muutmise seaduse ning lisas perekonnanime muutmise põhjuseks võimaluse, et nimi on liiga laialt tarvitusel. Suurimaks muutuseks võib pidada aga asjaolu, et enam ei otsustanud perekonnanimede muutmise üle Riigikohus, vaid Siseministerium.
- 30. juunist 1934 kehtima hakanud nimekorralduse seadus tühistas varem kehtinud perekonnanimede võtmise seaduse ja perekonnanimede muutmise seaduse. Perekonnanime muutmise põhjuseks võis olla perekonnanime võõrapärane kuju, halb või labane tähendus või halb kõla, soov eristuda perekonnanimedest, mis olid liiga laialt tarvitusel, soov alal hoida suguvõsanime, soov tarvitada mitmest perekonnanime teisendist ainult üht ning muu põhjus, mida siseminister mõjuvaks pidas.
- 1934. aasta lõpus kehtima hakanud perekonnanimede korraldamise seadusega kehtestati perekonnanimede muutmise lihtsustatud kord eesmärgiga aidata kaasa kodanike algatusel toimuvale perekonnanimede muutmisele. Erilise tähelepanu all oli perekonnanimede muutmise selle võõrkeelse kuju, halva või labase tähenduse või kõla tõttu.
- Nimekorralduse seaduse § 18 järgi seati Siseministeriumis sisse perekonnanimede kaitseregister, kuhu võisid end kanda kõik kodanikud ja nende õigusjärglased, kes olid oma perekonnanime eestistanud pärast 17. detsembril 1919, s.o pärast esimese perekonnanime muutmise seaduse kehtima hakkamist. Kaitseregistrisse kantud nime ei saanud anda teistele.
- Eriliseks perekonnanimede panemise viisiks võis pidada massilist nimepanemist Petseri- maal ja Narva-tagustes valdades, mille elanikel enne 1922. aastat perekonnanime üldse puudus.
- Lähtuti põhimõttest, et eestlasel olgu eesti nimi.

PIRET MÕISTLIK,

Tallinna Linnakohtu konsultant

ILMUNUD ON „NORMITEHNIKA KÄSIRAAMAT”

Aastaid on räägitud normitehnika käsiraamatu koostamise vajalikkusest. Nüüd viimaks on see mõte teoks saanud: raamat on ilmunud. Töö ühe autorina tahan lühidalt meenutada käsiraamatu saamislugu ja rääkida sellestki, mida lugeja selle kaante vahelt leida võib.

Saamisloost

Aastal 1999, pärast seda, kui õigusloomeseaduse eelnõu Riigikogus läbi kukkus, võttis Vabariigi Valitsus vastu õigustloovate aktide eelnõude normitehnika eeskirja, mis jõustus 1. jaanuaril 2000. Juba määruse eelnõu väljatöötamise ajal oli selge, et ükski kohustav abstraktselt laadi õigustloov akt ei saa hõlmata kõiki normitehnika valdkondi nii põhjalikult, et õigusloomes osalejad võiksid täpselt aru saada, mida neilt oodatakse.

Minu arvates võib normitehnikat nimetada ka õigusloomekunstiks. Mõne üksiknormi tundmine ei tee aga veel kedagi kunstnikuks. Soov saada lisateavet tekkis just neil õigusloomega tegelevatel inimestel, kelle põhiala ei ole juura, kuid kes pidid oma ametiülesannete tõttu koostama ka õigustloovate aktide eelnõusid. Nende huvi oli tingitud hoolivast suhtumisest oma töösse.

Juba enne määruse eelnõu ettevalmistamist oli kindel, et esialgne mõte vähendada õigusloomes osalevate isikute ringi nii, et sinna kuuluksid vaid normitehnikaalase väljaõppega inimesed, ei ole realistlik ega ka otstarbekas. Õigusloome valdkondi ja ettevalmistatavaid eelnõusid on liiga palju ning vähesed asjatundjad lihtsalt upuksid töösse. Jäi üle teine võimalus – koolitus. Kuidas seda aga korraldada, kui koolitavate hulk on suur ja muutub pidevalt? Olukorra lahendaks juhendmaterjal, milles selgitataks õigusakti iga sätte taga peituvat sügavamat mõtet, mis pakuks lahendusi tüüpprobleemidele, illustreeriks neid näidetega ning annaks kas või mingigi teoreetilise teadmispagasi selleks, et õigusloomega tegelev inimene suudaks ise mõtelda ning ettenägematutel juhtudel ka lahendusi pakkuda.

Pärast normitehnika eeskirja valmimist hakati minult kui toonaselt normitehnika valdkonna eest vastutajalt küsima, kui kaugel on töö normitehnika käsiraamatuga. See aga muudkui venis, sest praktiliste probleemide kogumine ja süstematiseerimine nõudis aega. Nüüd tagantjärele võib öelda, et ootamine tuli kasuks. Praktikas esilekerkinud lisaprobleemide tõttu muudeti määrust küllaltki põhjalikult 20. novembril 2001. aastal. See on ka ainus kord, mil seda määrust muudetud on. Seega saame nüüd tõesti rääkida õigusaktide eelnõude ettevalmistamise väljakujunenud praktikast. “Normitehnika käsiraamatu” kui kommenteeriva ning näidetega illustreeriva väljaande jaoks on aeg küps.

Tagantjärele peab ütleva, et tänu käsiraamatu viibimisele on sinna nüüd kogutud paljude endiste ja praeguste normitehnikute mõtteterad. See on mõjunud kahtlemata hästi raamatu kvaliteedile.

Raamatu sisust

“Normitehnika käsiraamat” on juhend seaduste ja selle alusel antavate Vabariigi Valitsuse ja ministri määruste eelnõude väljatöötajale. Seda saab kasutada ka kohaliku omavalitsuse asutuse ametnik, sest määrusandluses kehtivad ühesugused juhised, olenemata määruse andja tasandist. Tegemist on abivahendiga, mis sisaldab selgitusi ja näiteid õigustloovate aktide eelnõude normitehnika eeskirja normide kohta. Enamik neist on võetud otse elust, nii eelnõudest kui ka juba kehtivatest seadustest. Arvestades õigusloomes osalejate erisugust erialast ettevalmistust, on õigusteooria osa minimaalne, kuid siiski olemas. On mõeldamatu arvata, et võiksime inimestele öelda: “See, mis siin kirjas, on õige, sest ta lihtsalt on õige ja spetsialistid teavad, miks.” Kohtades, kus inimestel võiks tekkida küsimusi, oleme püüdnud ühe või teise juriidilise konstruktsiooni põhjusi lühidalt ja lihtsalt selgitada. Loodan, et kui seejuures on ikkagi kasutatud liialt juriidilist sõnavara, suudavad lugejad selle koostajatele andestada. Kutsehaigus, mis muud.

Raamatu sisu kokku võttes tahan rõhutada üht olulist põhimõtet, millest saab alguse kogu õigusloomekunsti tundmine. ET ÕIGUS HAKKAKS ELAMA JUST SELLIST ELU, MILLISE ÕIGUSLOOJA ON SOOVINUD TALLE ANDA, PEAB ÕIGUSAKT OLEMA KORREKTNE NII VORMILT KUI KA KEELELT. Loodav akt peab olema kooskõlas ka varem kehtestatud õigusaktidega ning võimalikult üheselt tõlgendatav. See on iseenesest lihtne tõde.

Raamatus on järgmised peatükid.

- Eelnõu väljatöötamise kavatsuse koostamine
- Eelnõu normitehnika
- Õigusakti muutmine ja õigusakti kehtetuks tunnistamine
- Eelnõu seletuskiri

Et raamatu sisu väljus mõneti normitehnika raamidest, tekkis vahepeal mõte pealkirjastada see kui “Õiguslooja käsiraamat”. See tundus aga natuke liiga ambitsioonikas. Niigi on selge, et eelnõu kontseptsioon ja eelnõu seletuskiri ei seisa eelnõust eraldi. Need on loodud selle aluseks ja selgitamiseks ning moodustavad terviku.

Minu arvates tuli sellest paljude inimeste ühise töö viljana valminud raamatust päris hea asi. Võisin lõpptoimetamise järel rahulikult arvuti sulgeda, teades, et lähemal ajal sinna midagi olulist lisada ei ole. Kõik oli justkui öeldud. Käsikiri muutus oma napi, kuid sisutiheda pooleteisesaja leheküljega isegi nii kõikehõlmavaks, et tekkis mure, kas oskan edaspidi tudengitele veel üldse midagi lisaks rääkida või piisab, kui soovitan lugeda seda raamatut. See mure haihtus aga peagi, sest normitehnika nagu iga eluvaldkond on mitmetahuline ning inimeste fantaasia on piiritu. Käsiraamatus ei peaks rõhutama iga nüanssi, kui on oht, et

olulisem teadmine võib uppuda üksikseikade massi. Alati võib ju seista silmitsi uute huvitava probleemidega, mis aga oma suure koguse tõttu võiksid laiemat üldsust pigem segadusse ajada kui abistada. Seega ei sisalda seegi teos absoluutselt kõike. Ootan huviga, mida uut pakub tulevik.

Lõpetuseks soovin, et “Normitehnika käsiraamat” leiaks oma koha iga õigusloomega tegeleva inimese laual juba varem ilmunud “Ametniku keelekäsiraamatu” ja Õiguskeele vihikute kõrval, ning et sellest ka abi oleks. Peamine on ju, et see, mida me kirja paneme, annaks täpselt ja üheselt edasi seda, millest mõtleme. Kui nii läheks, oleks see suur edasimineku õigusloome kvaliteedi parandamise teel.

RAIGO SÕLG,
üks koostajatest,
TPÜ filosoofiamagistrant

ÕNNITLEME!

(Julia Laffranque – värske *doctor iuris*)

Justiitsministeeriumi õigusloome asekancleri kt Julia Laffranque kaitses k.a 3. oktoobril Tartu Ülikooli õigusteaduskonnas oma doktoritööd “Kohtuniku eriarvamus. Selle võimalikkus ja vajalikkus Eesti Vabariigi Riigikohtus ja Euroopa Kohtus“. Tööd juhendas professor Raul Narits. Oponentideks Riigikohtu esimees külalisprofessor Uno Lõhmus ja riigikohtunik külalisprofessor Eerik Kergandberg.

Julia Laffranque’ile anti õigusteaduse doktori kraad.

Julia on 1997. aastal lõpetanud Tartu Ülikooli õigusteaduskonna bakalaureusena. 1998. aastal Münsteri Westfaleni Wilhelmi ülikooli õigusteaduskonna magistrina *summa cum laude*. Tema peamised uurimisvaldkonnad on avalik õigus ja Euroopa Liidu õigus.

Justiitsministeeriumis on ta töötanud alates 1996. aastast, alguses Euroopa Liidu õiguse talituse peaspetsialistina (1996–1999), siis sama talituse juhatajana (1999–2001) ning Euroopa Liidu õiguse ja välissuhete talituse juhatajana (2001–2002). Alates 2002. aasta oktoobrist on ta õigusloome asekancleri kohusetäitja.

Peale pingelise põhitöö on Julial jätkunud energiat osaleda ka liitude-seltside tegevuses. Ta kuulub 1992. aastast Eesti Juristide Liitu, 1999. aastast Eesti Akadeemilisse Õigusteaduse Seltsi, 2000. aastast Poliitikauuringute Keskuse PRAXIS nõukokku, 2002. aastast Kõrgemate Ametnike Nõukokku ning 2003. aastast Avaliku Teenistuse Arendus- ja Koolituskeskuse konsultatiivkokku. Ta on Juridica ja Õiguskeele toimetuskolleegiumi liige ning Korp! Filiae Patriae vilistlane.

Et jõuda eriala parimate hulka, on ta end täiendanud Euroopa Komisjoni juriidilises teenistuses Brüsselis, Prantsuse Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi justiitsministeeriumis, Kieli ülikoolis ning Euroopa Ülikooli Instituudis Firenzes.

Oma laialdasi teadmisi on Julia meelsasti jaganud nendega, kes seda on soovinud ja vajunud. Ta on lugenud Euroopa Liidu õiguse ja Eesti õiguse Euroopa Liidu õigusega ühtlustamise erikursust riigiametnikele ning õpetanud Euroopa Liidu õigust Sisekaitseakadeemias (1999–2000), Tallinna Pedagoogikaülikoolis (2000) ja Õigusinstituudis (1999–2002).

Lisaks sellele on värske doktor jõudnud anda muljetavaldava panuse erialakirjandusse. 1999. aastal ilmus temalt raamat „Euroopa Liit ja Euroopa Ühendus. Institutsioonid ja õigus“. 2002. aastal sai tema vahendusel eesti keeles kättesaadavaks Th. Oppermanni „Euroopa õigus“. Aastal 2002 tuli trükist koos abikaasa Rodolphe Laffranque'iga koostatud „Prantsuse-eesti eesti-prantsuse õigussõnaraamat“. Tema koostatud on „Valimik Euroopa Kohtu lahendeid“ (1. osa 2001, 2. osa 2003). Raamatu esimeses osas on Euroopa Kohtu tegevuse põhjalik tutvustus.

Peale nimetatute on temalt ilmunud hulk artikleid *Juridicas*, Riigikogu Toimetistes, ajakirjades Eesti Maksumaksja, Akadeemia ja muidugi ka Õiguskeeles.

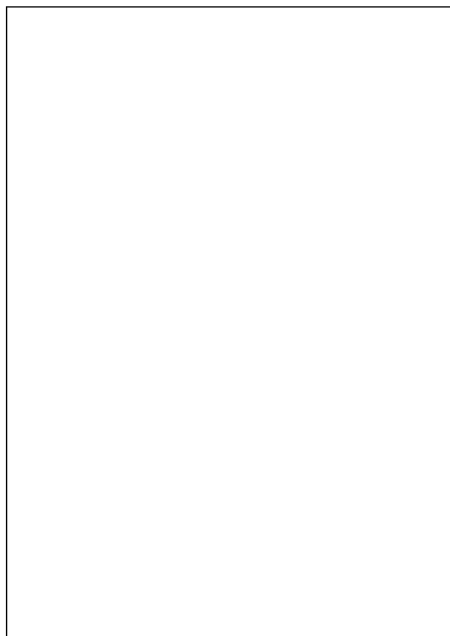
Vallates vabalt prantsuse, inglise, saksa, soome ja vene keelt, on ta esinenud rahvusvahelistel konverentsidel Berliinis, Ateenas, Londonis, Oslos, Zagrebis ja Riias ning avaldanud välismaal Eesti õigust tutvustavaid artikleid. Näiteks: „Co-existence of the Estonian Constitution and European Law“ (*Juridica International* 2002, nr 1), „Constitution of the Republic of Estonia in the Light of Accession to the European Union“ (*Juridica International* 2001, nr 1), „Influence of European Community Law on Estonian Law and, in Particular, Law-making“ (*Juridica International* 1999, nr 1), „Domestic Implementation of EU Regulations in Estonia: a Flawed Methodology or Necessary Transposition?“ (koos Rose M. D'Sa-ga väljaandes *European Law Review* 2002). Tema artiklid on ilmunud kogumikes „Towards a Political Unification of Europe“ ja „Eine Verfassung für die Europäische Union. Beiträge zu einer grundsätzlichen und aktuellen Diskussion“.

Vanasõna ei valeta: kes teeb, see jõuab. Julia jõuab.

Õiguskeele toimetus ja lugejad ühinevad õnnitlejatega. Soovime edu ja jõudu edaspidiseks!

ALGAMAS ON ÕIGUSKEELE 10. AASTA

Justiitsministeeriumi väljaanne **ÕIGUSKEEL** käsitleb õiguskeele teoreetilisi ja praktilisi küsimusi, annab keelenõu õigusdokumentide ja muude tarbetekstide koostamiseks ja tõlkimiseks, võimaldab keeleprobleemides kaasa rääkida juristidel ja keeleinimestel, Riigikogu liikmetel, omavalitsus- ja kohtuametnikel, aga ka õpetajatel ja õpilastel – kõigil, kes tahavad oma keelt hoida ja õigesti kasutada.

TELLIMINE: üksiknumber maksab 45 krooni ja aastakäik 200 krooni. Aastas ilmub viis üksiknumbrit.

Väljaannet saab tellida kirjastusest Juura:
e-post juura@juura.com tel **641 8519**.

ÕIGUSKEEL 2004. AASTAKS

TEIE MAINE LOOB ÕIGESTI KASUTATUD KEEL

Kontakt: Pärnu mnt 67a (Ajakirjandusmaja), IV korrus, ruum 409, 10134 Tallinn
Tellimusi võetakse vastu kirjalikult, e-posti ja telefoni teel.

Tel: (0) 641 8519. Faks: (0) 641 8544. E-post: juura@juura.com

Üksikasjalikum info ilmunud ja ilmuvate uute raamatute kohta **kodulehel: www.juura.com**

JUURA UUED VÄLJAANDED

Ladina keel juristidele. 2., täiendatud trükk. 250 lk.

Autor Merike Ristikivi.

Õpik lähtub õigusteaduse õppija praktilistest vajadustest. Nii grammatikateemade käsitlemise järjekorra kui ka sõnavara ja tekstide valiku osas on silmas peetud eelkõige õppimise otstarvet. Tekstid keskenduvad rooma õiguse väljendite kõrval ka rahvusvahelise õiguse ning angloameerika õigussüsteemiga seotud terminitele ja fraasidele. Neile lisanduvad katkendid autoritextidest, mis annavad ülevaate ladina juriidilisest kirjandusest: XII tahvli seadused, Gaiuse Institutsioonid, *Corpus Iuris Civilis*, Caesar, Cicero, Aquino Thomas, Hugo Grotius.

Introduction to International Environmental Law. 181 p.

Author dr jur Joachim Sanden.

The increasing relevance of the International Environment Law results from the political acceptance, which this topic received since the Conference on Environment and Development of the United Nations 1992 in Rio de Janeiro. As, however, the follow-up of the mentioned conference makes clear, the problems of the industrialized and the developing countries cannot be solved so soon. The book does not only seek to transfer special knowledge in the individual ranges of environmental international law, but to obtain fundamental elements of the legal working method within this range. Thus, it deals for example with handling multilateral Environmental Law conventions.

Sissejuhatus õigusteadusesse.

Loengud. 231 lk.

Autorid: *mag iur* Toomas Anepaio, Ave Hussar, Katri Jaanimägi, *MA* Silvia Kaugia, *dr iur* Kristi Land, *dr iur* Vallo Olle, *LL.M* Peeter Roosma.

Raamat on abimees ja teejuht kõigile sotsiaalteaduste valdkonna üliõpilastele. Juuratudengitele on see sissejuhatus õigushariduse omandamisel, mittejuristidele ülevaade positiivsest õigusest ja õigusteaduse põhialuste tutvustus. Käesolev loengukonspekt on jõukohane ja käepärane vahend õiguse mõistmise ja tunnetamise pikal teel.

Tööõigus. Loengud. 295 lk.

Autorid: *prof* [Inge-Maret Orgo], *dr iur* Merle Muda, *dr iur* Gaabriel Tavits, Thea Treier.

Raamatus käsitletakse kõiki olulisemaid tööõiguse valdkondi – töölepingut, töö- ja puhkeaeaga, palka, töövaidluste lahendamist, kollektiivseid töösuhteid jne, antakse ülevaade tööõiguse olemusest ja rakendusala ning töösuhete reguleerimisest rahvusvahelisel tasandil, selgitatakse kehtivate tööõigusaktide sisu ning analüüsitakse nende rakendamisel tekkivaid probleeme. Väljaande koostamisel on kasutatud hulgaliselt kohutalahendeid. Raamat on õppevahend üliõpilastele ja abivahend praktikutele tööõiguslaste probleemide lahendamisel.

Seadused ja seadustikud koos märksõnalise sisujuhi ning paranduste ja täiendustega:

Äriseadustik, 176 lk.

Kriminaalmenetluse seadustik, 184 lk.

Tsiviilkohtumenetluse seadustik, 132 lk.

Pankrotiseadus, 80 lk.

Pärimisseadus, 50 lk.

Asjaõigusseadus. Asjaõigusseaduse rakendamise seadus, 143 lk.

Eesti Vabariigi töölepingu seadus. Eesti Vabariigi töölepingu seaduse rakendamise kohta, 55 lk.

Kontakt: Pärnu mnt 67a (Ajakirjandusmaja), IV korrus, ruum 409, 10134 Tallinn

Tellimusi võetakse vastu kirjalikult, e-posti ja telefoni teel.

Tel: (0) 641 8519. Faks: (0) 641 8544. E-post: juura@juura.com

Üksikasjalikum info ilmunud ja ilmuvate uute raamatute kohta **kodulehel: www.juura.com**

JUURA UUED VÄLJAANDED

Rahvusvaheline eraõigus. Loengud.

191 lk.

LL.M. Ilona Nurmela, Lauri Almann, Viktoria Tuulas, *LL.M.* Madis Vainomaa.

Loengud annavad ülevaate Eesti rahvusvahelisest eraõigusest ja rahvusvahelisest tsiviilmenetlusest. Lugeja saab vastuse järgmistele küsimustele: millal kohaldada rahvusvahelise eraõiguse norme, mis on välisriigi õigus ja millal kohaldada välisriigi õigust? Käsitlemist leiavad peamiselt rahvusvahelise eraõiguse seaduses sätestatud kollisiooninormide kohaldamine ning aineteemalised konventsioonid. Euroopa Liiduga liitumise valguses uuritakse ka vastavaid valdkonnaspetsiifilisi õigusakte.

Normitehnika käsiraamat. 144 lk.

Koostajad Raigo Sõlg, Kai Liiva, Mait Pärtel, Egne Pilt, Tiiu Greenbaum, Kaia Alasi, LL.M. Julia Laffranque, Karin Luik, Anno Aedmaa jt.

Käsiraamat on igapäevane abimees kõigile õigusloomega tegelevatele inimestele, samuti õigusteaduskondade üliõpilastele, pakkudes konkreetseid juhiseid erinevate normitehniliste probleemide lahendamiseks. Õiguse teooria küsimusi käsitletakse raamatus vaid nii palju, kui see on vajalik selleks, et mõista ühe või teise normitehnikanõude või -juhise sisu. Käsiraamatus pakutav tugineb koostajate aastatepikkusele õigusloome praktikale. Seetõttu sisaldab see rohkesti praktilist võetud näiteid, nii positiivseid kui negatiivseid.

Karistusõiguse alused. 276 lk.

Autor prof Jaan Sootak.

Raamat annab ülevaate karistusõiguse üldosast oma süüteo- ja karistusõpetuses, samuti eriosast ning kriminaalpoliitikast. Raamat on kasutatav õppekirjandusena bakalaureuseastme sissejuhatuses õigusteadusesse ja karistusõiguse üld- ja eriosas, samuti magistriõppe ainete omandamiseks (kriminaalpoliitika, süüteoõpetus, sanktsioonisüsteem jt). Teos on mõeldud juristidele ja õigusteaduse üliõpilastele, kuid on jõukohane ka karistusõiguse huvilistele.

Seeria: Loengud karistusõiguse eriosast II.

Varavastased süüteod. 192 lk.

Autor prof Jaan Sootak.

Õppevahend käsitleb kõige levinumat süüteoliiki – varavastaseid süütegusid. Põhitähelepanu on pööratud kahele põhiliigile: vargusele ja kelmusele kui süütegudele omandi ja vara vastu. Nende analüüsi juurde on lisatud ka väike võrdlevõiguslik ülevaade mõnede välisriikide seadustikest. Lisaks kirjandusest pärinevatele kaasustele sisaldab õppevahend ka Eesti kohtupraktikat.

Seeria: Loengud karistusõiguse üldosast II.

Süüteomõiste ja deliktstruktuur. 87 lk.

Autor prof Jaan Sootak.

Õppevahend juhatab sisse süüteoõpetuse mahuka probleemistiku. Tegemist on karistusõiguse üldosa – süüteoõpetuse esimese küsimusega, millele eelneb õpetus karistusseadusest ning järgneb süüteo objektiivne ja subjektiivne koosseis. Põhjalikult on käsitletud karistusõiguslikku teomõistet ehk inimkäitumist ja selle kohta deliktstruktuuris.

Kontakt: Pärnu mnt 67a (Ajakirjandusmaja), IV korrus, ruum 409, 10134 Tallinn

Tellimusi võetakse vastu kirjalikult, e-posti ja telefoni teel.

Tel: (0) 641 8519. Faks: (0) 641 8544. E-post: juura@juura.com

Üksikasjalikum info ilmunud ja ilmuvate uute raamatute kohta kodulehel: www.juura.com

JUURA UUED VÄLJAANDED

Süüteo koosseis: mõiste ja objektiivne koosseis.

Sari: Loenguid karistusõiguse üldosast III

Autor prof Jaan Sootak

Õppevahend on pühendatud KarS deliktstruktuuri esimesele tasandile – süüteo koosseisule, piirdudes küll süüteo koosseisu mõiste ja objektiivse koosseisuga.

Objektiivset koosseisu käsitlevas II peatükis on avatud kõik objektiivse koosseisu tunnused – lisaks KarS § 12 II nimetatud toole, tagajärjele ja põhjuslikule seosele ka objekti, subjekti ja teomodaliteedi mõisted. Peale põhjusliku seose käsitletakse viimase aja karistusõigusdogmaatikas ja kohtupraktikas üldtunnustatud, meil paraku veel suhteliselt tundmatut objektiivset omistamist (riskiteooriat).

Huvilisele annavad võimaluse üksikküsimustes süveneda E. Samsoni ja K. Kühli eestikeelsed õpikud.

Õigusvastatus. Süü.

Sari: Loenguid karistusõiguse üldosast V

Autor prof Jaan Sootak

Et õigusvastastust välistavad asjaolud paiknevad enamasti väljaspool KarS, on oluline kõigepealt selgeks saada nende asjaolude mõiste ja süsteem (I ptk). Ülevaatlikkuse huvides on näidatud ka õigustavaid asjaolusid mõnede välisriikide karistusseadustikes; samal eesmärgil on välja toodud põhilised õigustavad asjaolud õppekirjanduses. Järgnevalt on käsitlemist leidnud kõik kolm KarS sisalduvat õigustavat asjaolu, neist põhjalikumalt hädakaitse (II ptk) ja häda seisund (III ptk). Muudest asjaoludest vaadeldakse teistest õigusharudest pärinevaid: avalikust õigusest (VI ptk) ning perekonnaõigusest (VII ptk) tulenevaid, samuti õigusdogmaatilal põhinevaid: nõusolek (V ptk) ja lubatud risk (VIII ptk). Süü (2. osa) käsitlemisel eeldatakse, et psühholoogilise ja normatiivse süümõiste põhiküsimused on selged juba alusteõpetusest. Õppevahendis käsitletakse põgusalt normatiivse süü mõistet (IX ptk) ning suhteliselt põhjalikumalt süü-

võimet (X ptk) ja süüd välistavaid asjaolusid (XI ptk) vastavalt KarS sätestatule.

Õppevahend on kirjutatud põhiliselt saksa õppe- ja teaduskirjanduse pinnalt. Samas tuleb arvestada, et viimasel ajal on ilmunud ka eestikeelset õppekirjandust. Kui E. Samsoni õpik on suhteliselt raskesti kättesaadav, siis ei saa seda väita K. Kühli õpiku kohta. Viited viimasele ei sisaldu õppevahendis sugugi üksnes teadusliku korrektsuse huvides – need on tehtud eesmärgiga osundada põhjalikele käsitlustele ja näidetele, millele tuleb kindlasti tutvuda.

Karistusõiguse kaasusülesannete lahendamise meetodikast

2., ümbertöötatud ja täiendatud väljaanne

Autor prof Jaan Sootak

Käesolevas meetodilises materjalis on esitatud olulisemad kaasuste lahendusskeemid koos lühikeste meetodiliste soovitusetega. Materjal on mõeldud kasutamiseks eelkõige üliõpilastele karistusõiguse põhikursuse, aga ka valikkursuste raames toimuvates kaasuspraktikumides. Kuid loodetavasti leiavad sellest abi ka kõik need juristid, kes oma igapäevases praktilises töös puutuvad kokku vajadusega anda karistusõiguslik hinnang konkreetsele juhtumile – otsustada, kas isiku käitumise on karistatava teo tunnused. Põhimõttelisi erinevusi õppekaasuse ja praktilise elu juhtumi vahel aga ei ole ega saagi olla, sest üliõpilane ei ole ju keegi muu kui tulevane praktikseeriv jurist ning praktikas rakendatav õiguslik argumenteerimisoskus on üks osa kõrgkoolis omandatavatest teadmistest.

Esimese väljaandega võrreldes on suhteliselt vähe muutunud üldisi juhiseid käsitlev osa (I), samuti lahendusskeemid (II-XII). Viimased on liigitatavad põhideliiktiks selle kolmel astmel (II-VI) ning tuletisdeliktideks (VII-XII). Kaasustest (XIII) on kustutatud 1. väljaande nr 2 (selvekauplus) kui meie kohtupraktikale mittevastav, lisatud aga viis uut kaasust. Skeemide ja kaasuste juures tuleb arvestada, et nende rakendamine eeldab bakalaureuseastmele vastavaid teadmisi karistusõigusest.

Kontakt: Pärnu mnt 67a (Ajakirjandusmaja), IV korrus, ruum 409, 10134 Tallinn
Tellimusi võetakse vastu kirjalikult, e-posti ja telefoni teel.

Tel: (0) 641 8519. Faks: (0) 641 8544. E-post: juura@juura.com

Üksikasjalikum info ilmunud ja ilmuvate uute raamatute kohta kodulehel: www.juura.com